Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди
Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 142 (11039) | 1979 чылдың июнь 20, среда | 1925 чылда үндезилеттинген | Өртээ 2 көп

Вена. Стратегтиг чепсекти кызыгаарлаар дугайында 2-ги Керээ талазы-биле дээди деңнелге совет-америк чугаалажышкыннарның уламчылааны. Чурукта: СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Л. И. Брежнев-биле АКШ-тың Президентизи Дж. Картерниң Венаның чурттакчыларының байырынга харылап турары.

СЭТА. (Чурукту фототелеграф дамчыштыр хүлээп алган).

СОВЕТ-АМЕРИК ЧУГААЛАЖЫЫШКЫННАР ДООЗУЛГАН

Л. И. Брежневтиң Дж. Картер-биле ужурашканы

СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Л. И. Брежнев июнь 18-те АКШ-тың Венада элчин черинге АКШ-тың Президентизи Дж. Картер-биле ужурашкан. Олар чүгле ийи боду ужурашкан.

Ажыт-чажыт чок беседаның үезинде совет-америк харылзааларның улуг айтырыгларының база делегей байдалының чамдык айтырыгларының дугайында чугаа болган.

Ужуражышкын ажыл-херекчи болгаш бот-боттарын билчиириниң байдалынга эрткен.

(СЭТА).

Совет-америк чугаалажышкыннарның доозулганы

Июнь 18-те Венага совет-америк чугаалажышкыннар доозулган, аңаа:

совет таладан—Л. И. Брежнев, А. А. Громыко, Д. Ф. Устинов, К. У. Черненко, Н. В. Огарков;

америк таладан—Дж. Картер, С. Вэнс, З. Бжезинский, Г. Браун, Д. Джоунс олурушкан.

Түңнел хуралга экономика, эртем, культура болгаш өске-даа адырлар талазы-биле Совет Эвилелиниң болгаш АКШ-тың аразында ийи талалыг харылзааларның дугайын чугаалажып көрген.

Л. И. Брежнев биле Дж. Картер совет-америк харылзааларны бот-боттарының иштики херектеринче холгаарлашпазының принциптерин барымдаалап улам ынай хөгжүдериниң, маргылдаалыг айтырыгларны шиитпирлээринге күштү ажыглавазының, чардынган дугуржулгаларны болгаш керээлерни шынгыы сагыырының дугайын чугаалааннар. Совет-америк харылзааларны болгаш ужуражышкыннарны доктаамал ханыладып, ССРЭ-биле АКШ-тың аразынга дугуржулганы база бот-боттарынга ажыктыг кады ажылдажылгаларны калбартырынга ийи таланың күзелдии база медеглеттинген.

Тайбынны быжыглаарының херээ база улустарның айыыл чок чоруу совет-америк харылзааларның кандыг байдалдыг турарындан болгаш Совет Эвилели биле АКШ-тың бир демниг хөделиишкининден улуу-биле хамааржыр деп чүве база демдеглеттинген.

Ийи тала Венага болган дээди деңнелге совет-америк ужуражылганың түңнелдерин чедиишкинниг болган деп санаан болгаш ук чугаалажышкыннар ССРЭ биле АКШ-тың аразында харылзааларны экижидеринге, бүгү делегейге тайбынны быжыглаарынга дузалаар деп бодалын илергейлээн.

(СЭТА).

Эш Л. И. Брежневтиң эш Франц Мури-биле ужурашканы

СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы эш Л. И. Брежнев июнь 18-те Венага Австрияның Коммунистиг партиязының Даргазы эш Франц Мури-биле ужурашкан.

Австрияның коммунистериниң ниити санал-оналын илергейлевишаан эш Мури ССРЭ-ниң даштыкы политиказын бедик-биле үнелээн, ол политиканың чавырлыышкынны болгаш тайбынны быжыглаар, бүгү чүвени чок кылдыр узуткап каап болур ядролуг дайынның айыылын чайладыр дээн сорулгазы австри чоннуң болгаш делегейниң бүгү улустарының күзел-бодалынга долузу-биле дүгжүп турар. Стратегтиг шаап халдаашкынның боо-чепсээн кызыгаарлаар дугайында совет-америк чаа керээниң кандаар-даа аажок улуг ужур-дузазын ол демдеглээн. Ол чугула документ боо-чепсектиң хыдыкчы хевирлерин чыып мөөңнээринге моондактаар, делегейниң ниити ылангыя Европаның политиктиг байдалынга эки салдарны чедирер болгаш чепсегленишкинниң дужурериниң оруунга таарымчалыг байдалдарны тургузар.

Улустарның тайбың келир үези дээш демиселге ССРЭ-ниң инициативазы, совет улустуң коммунистиг тургузуушкунга чедиишкиннери Австрияның коммунистеринге, чурттуң ажылчы чоннарының үндезин эрге-ажыктары, социалистиг идеалдарны амыдыралга боттандырар дээш туржуп турар бүгү кижилерге чаа күштү берип турар деп эш Ф. Мури демдеглээн.

Эш Л. И. Брежнев Австрияның Коммунистиг партиязының ажыл-чорудулгазы-биле СЭКП-ниң акы-дуңма эп-сеткил каттыштырып турарын илергейлевишаан, Австрия биле ССРЭ-ниң аразынга найыралдыг харылзааларны тургузарынга болгаш хөгжүдеринге ол партияның киирип турар салыышкынын, Европага айыыл чок чорукту быжыглаар, чавырлыышкынны ханыладыр дээш австри коммунистериниң үре-түңнелдиг демиселин демдеглээн. Австрияның Компартиязының марксизм-ленинизмниң болгаш пролетарлыг интернационализмниң улуг принциптеринге шынчызын совет коммунистер бедик-биле үнелеп турар деп, ол чугаалаан. СЭКП биле АКП-ның аразында акы-дуңма харылзаалар моон соңгаар-даа хөгжүүр болгаш быжыгар дээрзинге бүзүрелдиг бис деп, ол уламчылаан.

Беседаның түңнелинде эш Л. И. Брежнев Компартияның мурнунда турар сорулгаларны боттандырарынга австри коммунистерге чедиишкиннер күзээн.

Беседага СЭКП ТК-ның кежигүнүнге кандидат, СЭКП ТК-ның Чиңгине секретарының дузалакчызы А. М. Александров, АКП ТК-ның Секретариадының кежигүнү, АКП ТК-ның делегей килдизиниң эргелекчизи Г. Штайнер киришкен.

(СЭТА).

Л. И. Брежневтиң Венадан чорупканы

ВЕНА, июнь 18. (СЭТА-ның тускай корр.). СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Л. И. Брежнев ол хүн Москваже ужуп үнүпкен.

Л. И. Брежнев-биле кады СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, ССРЭ-ниң даштыкы херектер министри А. А. Громыко, СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, ССРЭ-ниң камгалал министри Д. Ф. Устинов, СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, СЭКП ТК-ның секретары К. У. Черненко, ССРЭ-ниң камгалал министриниң бирги оралакчызы, ССРЭ-ниң Чепсектиг Күштериниң Кол штавының начальниги Н. В. Огарков олар Москваже ужуп үнүпкен.

ССРЭ-ниң болгаш Австрияның күрүне туктары-биле шиметтинген Швехат аэропортка Л. И. Брежневти Австрия Республиканың Федералдыг президентизи Р. Кирхшлегер, Федералдыг канцлер Б. Крайский, даштыкы херектер министри В. Пар, австри чазактың өске-даа кежигүннери үдээн.

Л. И. Брежневти СЭКП ТК-ның Делегей информациязының килдис эргелекчизи Л. М. Замятин, Австрияда ССРЭ-ниң элчини М. Т. Ефремов, элчин черниң дипломаттыг ажылдакчылары болгаш журналистер үдешкен.

Аэродромга хүндүлүг таңныылды чыскаатан. Таңныылдың начальниги Л. И. Брежневке рапорт берген. Совет Эвилелиниң болгаш Австрияның күрүне гимннерин күүсеткен. Л. И. Брежнев биле Р. Кирхшлегер хүндүлүг таңныылдың чыскаалын эрттээннер.

СЭКП ТК-ның Чиңгине секретарының дузалакчызы А. М. Александров, ССРЭ-ниң даштыкы херектер министриниң бирги оралакчызы Г. М. Корниенко, ССРЭ-ниң АКШ-та элчини А. Ф. Добрынин эш Л. И. Брежнев-биле кады Москваже аъттанышкан.

Эш Л. И. Брежневтиң Москвада ээп келгени

СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы эш Л. И. Брежнев июнь 18-те Венадан Москвага ээп чедип келген.

Эш Л. И. Брежнев-биле кады СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, ССРЭ-ниң даштыкы херектер министри А. А. Громыко, СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, ССРЭ-ниң камгалал министри Д. Ф. Устинов, СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, СЭКП ТК-ның секретары К. У. Черненко, ССРЭ-ниң камгалал министриниң бирги оралакчызы, ССРЭ-ниң Чепсектиг Күштериниң Кол штавының начальниги Н. В. Огарков олар база Москвага ээп чедип келгеннер.

СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүннери Ю. В. Андропов, В. В. Гришин, А. П. Кириленко, А. Н. Косыгин, А. Я. Пельше, М. А. Суслов, СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнүнге кандидаттар П. Н. Демичев, В. В. Кузнецов, Б. Н. Пономарев, Н. А. Тихонов, СЭКП ТК-ның секретарьлары В. И. Долгих, К. В. Русаков, М. С. Горбачев, СЭКП ТК-ның кежигүннери Б. П. Бугаев, Ф. В. Мальцев, Г. С. Павлов, Н. М. Пегов, Г. Э. Цуканов, Н. А. Щелоков, СЭКП ТК-ның кежигүннеринге кандидаттар С. К. Цвигун, Г. К. Цинев, СЭКП-ниң Төп ревизия комиссиязының кежигүннери А. И. Блатов, К. М. Боголюбов, Ю. М. Чурбанов, СЭКП ТК-ның Чиңгине секретарының дузалакчызы В. А. Голиков, СЭКП ТК-ның Чиңгине секретарының референтизи Е. М. Самотейкин олар эш Л. И. Брежневти аэропорттан барып уткааннар.

Уткааннарның аразынга Австрияның ССРЭ-де херектеринге түр бүзүреттирген В. Зигль база турган.

(СЭТА).

СОВЕТ-АМЕРИК ДОКУМЕНТИЛЕРГЕ АТ САЛГАНЫ

Июнь 18-те Венада Хофбург ордузунга совет-америк документилерге байырлыг байдалга ат салыышкыны болган. Ат салган чүүлдер:

— Стратегтиг шаап халдаашкынның боо-чепсээн кызыгаарлаар дугайында Совет Социалистиг Республикалар Эвилели биле Американың Каттышкан Штаттарының аразында керээ,

— Стратегтиг шаап халдаашкынның чепсектерин кызыгаарлаар дугайында Совет Социалистиг Республикалар Эвилели-биле Американың Каттышкан Штаттарының аразында керээге хамаарышкан протокол,

— Стратегтиг чепсектерни кызыгаарлаар дугайында моон соңгааргы чугаалажышкыннарның принциптериниң болгаш кол-кол угланыышкыннарының дугайында кады кылган медеглел,

— «Стратегтиг шаап халдаашкынның чепсектерин кызыгаарлаар дугайында ССРЭ биле АКШ-тың аразында керээге холбаштыр дугурушкунган медеглел болгаш ону билириниң ниити принциптериниң» документизи.

— Кады кылган совет-америк коммюнике.

Документилерге ат салганнар: Совет Социалистиг Республикалар Эвилелиниң өмүнээзинден — СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Л. И. Брежнев, Американың Каттышкан Штаттарының өмүнээзинден—АКШ-тың Президентизи Дж. Картер. Ат салыышкынының үезинде аңаа турганнар: Австрия Республиканың Президентизи Р. Кирхшлегер болгаш Федералдыг канцлер Б. Крайский.

Ат салыышкынының үезинде аңаа турганнар: совет таладан—СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, ССРЭ-ниң даштыкы херектер министри А. А. Громыко, СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, ССРЭ-ниң камгалал министри Д. Ф. Устинов, СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, СЭКП ТК-ның секретары К. У. Черненко, ССРЭ-ниң камгалал министриниң бирги оралакчызы, ССРЭ-ниң Чепсектиг Күштериниң Кол штавының начальниги Н. В. Огарков, а ол ышкаш СЭКП ТК-ның Чиңгине секретарының дузалакчызы А. М. Александров, СЭКП ТК-ның килдис эргелекчизи Л. М. Замятин, ССРЭ-ниң даштыкы херектер министриниң бирги оралакчызы Г. М. Корниенко, ССРЭ-ниң АКШ-та элчини А. Ф. Добрынин, ССРЭ-ниң Австрияда элчини М. Т. Ефремов, стратегтиг чепсекти кызыгаарлаар дугайында чугаалажышкыннарда ССРЭ делегациязының удуртукчузу В. П. Карпов, албанның өске-даа кижилери;

америк таладан—АКШ-тың күрүне секретары С. Вэнс, АКШ-тың камгалал министри Г. Браун, АКШ-тың Президентизиниң национал айыыл чок чорук талазы-биле дузалакчызы З. Бжезинский, АКШ-тың штабтар начальниктериниң комитединиң даргазы Д. Джоунс, а ол ышкаш АКШ-тың Президентизиниң дузалакчызы Г. Джордан, АКШ-тың ССРЭ-де элчини М. Тун, Ак бажыңның парлалга-секретары Дж. Пауэлл, АКШ-тың национал айыыл чок чорук чөвүлелиниң аппаратының ажылдакчызы Р. Бартоломью, албанның өске-даа кижилери.

Документилерге ат салган соонда Л. И. Брежнев болгаш Дж. Картер допчу медеглелдер кылганнар.

Л. И. БРЕЖНЕВТИҢ медеглели

Бистер Президент Картер-биле кады стратегтиг шаап халдаашкынның боо-чепсээн кызыгаарлаар дугайында керээге болгаш аңаа хамаарышкан документилерге мырынай чаа ат салып, быжыгладывыс. Совет болгаш америк улустарның, өске-даа чурттарның улустарының, быжыг тайбын күзээр болгаш ядролуг боо-чепсектерни улам улгаттырарының айыылдыын медереп билир бүгү кижилерниң шаг дан-на бээр манап келгени болуушкун болган. Бистер бо керээге ат салыры-биле кижи бүрүзүнүң эң-не ыдыктыг эргезин—амыдыраарының эргезин камгалаарынга дузалап турар бис.

Бистиң чурттарның дыка хөй төлээлекчилери бо керээ дээш күжениишкинниг болгаш үр-даа ажылдааннар. Министрлер С. Вэнстиң болгаш А. А. Громыконуң, Г. Браунуң болгаш Д. Ф. Устиновтуң-даа киирген салыышкынын онзалап демдеглээри чугула деп бодап тур мен. Президент Картер-биле бистер база-ла эвээш эвес ажылды кылыр ужурга таварышкан бис.

Ядролуг дайынның өөскүп үнерин болдурбас дээш хөделир деп Совет Эвилели биле Каттышкан Штаттар ындыг хүлээлгени кады алганнар. Бистерниң ол хүлээлгени күүседиринче чүткүп турарывысты бөгүнгү керээ бадыткап турар-дыр. Ол стратегтиг чепсекти сан-даа, шынар-даа талазы-биле кызыгаарлаары-биле стратегтиг чепсегленишкинни кызыгаарлаар дугайында бирги керээден ыракта артык боор турар. Бо керээниң күштүг боор эгелээри стратегтиг боо-чепсекти чүгле кызыгаарлаар эвес, харын база кызырар талазы-биле дараазының хемчеглерин ажылдап кылып эгелээр арганы бээр.

Бистер СБК-2-ниң керээзин чарары-биле совет-америк харылзааларны, а ындыг болганда, ниити бүгү делегей байдалын бүгүдээзи-биле экижидериниң оруунга бурунгаар херип базымны кылып турар бис.

Совет Эвилелинге ол дээрге, бистиң партияның съездилериниң, моон соңгаар-даа чорууp ужурлуг угланыышкынывыстың-даа тодаратканы тайбың күзээн даштыкы политиктиг угланыышкынывыстың үргүлчүлели-дир.

Керээге ат салганы маңаа, Венага дээди деңнелге болган совет-америк ужуражышкынның түңнелин чедиишкинниг болдурган. Бо уттундурбас үеде Австрия Республиканың Президентизинге, чазаанга болгаш Австрияның улузунга бистиң чылыы-биле уткуп-хүлээп алганы болгаш өөрүшкүлүг болганы дээш чалбыыштыг өөрүп четтиришкинни илередип турар бис.

Дж. КАРТЕРНИҢ медеглели

Төөгүнүң эң-не салдарлыг күштери хөй таварылгаларда чурттарны дайынның халавынче киире бээр күштер боор тургулаан.

Ынчанмыже бир эвес бис шаандагы үеже көрнүп, ынча хөй санныг дайыннарның чылдагааннарын ылавылап көөр болзувусса, улам-на серемчилелдиг угланыышкын, харын-даа улуг эвес серемчилелдиг эргилде үезинде чурттар улам-на эки байдалга болгаш тайбынны дилеп тыварынга улам-на улуу-биле бурунгаарлай берген турун болурун көрүп каар бис.

Маңаа, Венага, бистиң кылган бүгү чүүлдеривистиң сорулгазы ындыг.

30 чыл дургузунда ышкаш бөгүн ядролуг халаптың айыылы биске мурнуку-ау ышкаш кыжанып турар. Бистиң ийи чурттарывыс амгы үеде муң-муң кезек ядролуг чепсектерлиг, оларның бирээзи-ле хемчээл чок, кижиниң бодап четпези үрегдээшкиннерни болдуруп болур. Өске чамдык чурттар амгы үеде ядролуг чепсектиг болгаш оон-даа хөй чурттар база-ла ындыг үрегдекчи күчүнү мөөңнеп ап болурлар. Шериг техниказы доктаамал сайзырангайжып турар, ындыг хемчээлдерге айыыл база-ла күштелип турар болгаш боо-чепсектиң ол эндере бүдүрүүшкүнүн контрольга алыры болгаш таарыштыр тургузары улам-на тодаргай эргежок чугула болу берген.

Барык-ла 10 чыл дургузунда үзүк-чапсар чокка уламчылап келген стратегтиг чепсектерни кызыгаарлаарының дугайында чугаалажышкыннар дугурушкан дүрүмнер чокка, хынап турар кызыгаарлаашкыннар чокка болгаш үзүк-соксаал чок чугаалажышкыннар чокка ядролуг чепсектерни эндере бүдүрери дорт-ла халапка чедирер дээрзиниң фактызын билип турарын илередип турар. Ындыг кызыгаар чок адааннажылга бистиң салым-чолувусту болгаш бистиң келир үевисти чигзиниишкинге тургузуп, бистиң угаан-бодалывысты дорамчылап болгаш кижи төрелгетенниң чурттаарынга кыжанып турар.

Ындыг перспектива болза бистиң шудургу чорууvуска болгаш бистиң чогаадыкчы күштеривиске чөңгээлээшкин болур. Бир эвес бис бистиң үрегдекчи күчүвүске контрольду тургузуп ап шыдавас болзувусса, бис бистиң салым-чолувусту башкарып-даа, бистиң келир үевисти камгалап-даа шыдавас бис.

Мурнунда хүлээп алдынган стратегтиг боо-чепсектерни кызыгаарлаарының дугайында бирги Керээ, ракетага удур камгалал системазын кызыгаарлаарының дугайында Керээ болгаш ядролуг чепсекти шенээрин хоруур дугайында Керээ ышкаш стратегтиг чепсекти кызыгаарлаарының дугайында 2-ги Керээ бистиң ийи чурттарывыстың айыыл чок чоруунуң боттуг херектеринге үндезилеттинген. Ол Керээ ийи таланың шериг күчүзүнүң болгаш белен чоруунуң эргежок чугулазын чайлатпас. Ынчалза-даа стратегтиг боо-чепсектерни кызыгаарлаарының дугайында 2-ги Керээ ядролуг чепсектерниң санынга болгаш шынарынга чаа чугула кызыгаарлаашкыннарны херек кырында тургузуп турар. Ынчангаш ол Керээ стратегтиг боо-чепсектерни кызыгаарлаарының дугайында 3-кү Керээниң иштинге улам-на улуг кызыгаарлаашкыннарның болгаш кызырарының үезинде улам-на айыыл чок тайбынны хандырарынче угланыышкынче шимчеп чорууруи уламчылаар арганы биске бээр. Бис ол чорукту үзүп болгаш ону айыылга таварыштырып болбас бис.

Американың Каттышкан Штаттарының айыыл чок чоруун хандырарын мээңэ бүзүрээн. Ол ыдыктыг бүзүрелди кошкадыптар кандыг-даа базымнарны мен кажан-даа кылбас мен. Дээрги Дарга, Силерниң-биле бисте уруглары бар, ынчангаш олар чурттазын, тайбың чурттазын деп күзеп турар бис. Бистиң боттарывыстың уругларывыска болгаш бистиң чурттарывыстың уругларынга ындыг айыыл чок чорукту хандырар дээш Силерниң-биле бис хөй ажылдаан болгай бис.

Бистиң чурттарывыстың айыыл чок келир үезин кандыг-даа керээ, кандыг-даа ужуражышкын магадылап шыдавас дээрзин бис билир бис. Адактың соолунде, бир эвес бис тайбыңче чүткүп турар болзувусса болгаш оон-биле кады тайбынны камгалаар дээш кызымаа-биле демисежир болзувусса, тайбыңны чедип ап болур. Тайбың дээш ол тулчуушкунга тиилелгени хөй таварылгаларда чүүден артыкка бергедеп чедип ап турган.

Бистиң күчүвүске кызыгаарлаашкынны бөгүн маңаа тургузуп ап турагаш, бис боттарывыска хамаарыштыр боттарывыстың коргужуушкунувусту база кызыгаарлап турар бис. Бистиң коргужуушкуннарывысты бис контрольдап эгелээнивис-биле кады, бистиң келир үевисти бис улам-на ынанынштыы-биле камгалап ап болур бис.

Бистер ам планеталарны шинчилээрин үргүлчүлеп болур бис. Бис материяның чажыттарын ажыдып болур бис. Бис боттарывысты болгаш бистиң Черивисти камгалаар арганы тып ап болур бис.

Бистиң кайывыста-даа чүгле чаңгыс чуртувус бар. Бистер-даа, Силер-даа чаңгыс-ла делегейде чурттап турар бис. Тайбың дээш демиселге ол тиилелгеден Черде чаңгыс-даа чурт, чаңгыс-даа улус, чаңгыс-даа дириг кижи качыгдавас, айыылга таварышпас болгаш когаравас. Ол тиилелге болза бүгүдениң тиилелгези болур.

Бистиң амыдыралывыстың дургузунда шериг сорулгаларга атомнуң хостаттырган энергиязын—делегейниң үндезининде турун турар энергияны ажыглаарын өөренип алган бис. Тайбыңны чедип алыр төлээде, кады шудургу чорукту, угаангыр чорукту болгаш бүзүрелди үндүргеш, ол күштү ажыглаарын кызыгаарлаар ужурлуг бис.

Кижиниң күжүнүң ол кол илерээшкиннери бөгүн бисти бо столга чедирип келген.

Бо Керээге ат салып турагаш бистиң чурттарывысты улам-на айыыл чок угланыышкынче киирип турар бис.

Стратегтиг чепсектерни кызыгаарлаарының дугайында 2-ги Керээни келир үеже айыыл чок болгаш ажыктыг орук айтыкчызы болдурар дээш үр үе дургузунда ажылдап келген бис.

Бистиң бурунгаар шимчээшкинивистиң аайы-биле бо Керээни ажыглаарын хүлээнилиңер.

* * *

Ат салыышкынның үезинде делегейниң дыка хөй чурттарының солуннарының, радиозунуң болгаш телевидениезиниң хөй санныг төлээлекчилери база турганнар.

(СЭТА).

АКШ-ТЫҢ ПРЕЗИДЕНТИЗИНИҢ АЛДАРЫ ДЭЭШ

ВЕНА. (СЭТА-ның тускай корр.). СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Л. И. Брежнев Австрия Республикада ССРЭ-ниң элчин черинге июнь 17-ниң кежээзинде АКШ-тың Президентизи Дж. Картерниң алдары дээш шайлалга тургускан.

Совет таладан шайлалгага олурушканнар: делегация кежигүннери—А. А. Громыко, Д. Ф. Устинов, К. У. Черненко, Н. В. Огарков, а ол ышкаш СЭКП ТК-ның Чиңгине секретарының дузалакчызы А. М. Александров, ССРЭ-ниң даштыкы херектер министриниң бирги оралакчызы Г. М. Корниенко, ССРЭ-ниң АКШ-та элчини А. Ф. Добрынин;

америк таладан—С. Вэнс, Г. Браун, З. Бжезинский, Д. Джоунс, а ол ышкаш АКШ-тың ССРЭ-де элчини М. Тун болгаш албанның өске-даа кижилери.

Л. И. Брежнев хүлээп алыышкынга чүве чугаалаан.

Л. И. БРЕЖНЕВТИҢ чугаазы

Хүндүлүг дээрги Президент!

Хүндүлүг америк аалчылар!

Эштер!

Бистер Президент Картерге болгаш чугаалажышкыннар талазы-биле америк партнёрларның шуптузунга сагыш-сеткилдиң ханызындан байыр чедирип тур бис.

Бистиң чугаалажышкыннарывыс ам-даа үргүлчүлеп турар. Ынчалза-даа баш удур-даа болза, чамдык түңнелдерниң дугайында чугаалап болур апарган.

Бистер стратегтиг шаап халдаашкын боо-чепсээн кызыгаарлаарының айтырыгларын чугаалажып көөрүн доозуптувус. Даарта СБК-2 керээге ат салыр. Ол документ онза ужур-дузалыг дээр болзумза, Президент мээң-биле чөпшээрежир боор деп бодаар-дыр мен. Совет Эвилели болгаш Каттышкан Штаттар айыылдыг болгаш аар өртек үнелиг, чүүл—чепсекти эндере бүдүрерин шеглээр талазы-биле чаа херип базымны кылып, эң-не нарын болгаш ханы айтырыгларны олар кады шиитпирлеп шыдаар дээрзиниң бүзүрелдиг херечилелин делегейге көргүзүп турар-дыр.

Чаа керээ боттуг болгаш тодаргай-даа. Ооң кол-ла утказы — чепсегленишкиннерниң сан талазы-биле кызыгаарлаары болгаш оларны шынар талазы-биле болбаазырадырын шеглээри болур; ол дең эргениң болгаш бар дең чергелиг айыыл чок чоруктуң принцивинге үндезилеттинген. Керээде айыттынган бүгү хүлээлгелерни таларның күүседири идегелдиг хыналданың холунда боор турар.

Ол — хөй чылдарда үндүрген күжениишкинниң түңнели-дир. Эрге-ажыктарны шыныг ёзу-биле балансылааны-дыр. Ол керээниң чүүл бүрүзү, харын-даа—сөс бүрүзү деп чугаалаар мен, он-он катап хынаттынган болгаш ыяк бодап кылган боор турар.

Ол дээрге ийи таланың чөпшээрежиишкини-дир, оон өскээр чүү-даа болбас турган. Тала бүрүзү керээниң бижимелин бир янзы, бодунга улам-на таарымчалыг кылдыр көөрүн күзеп турган, ынчалза-даа тала бүрүзү өске таланың дүрүм ёзугаар эрге-

(Уламчызы 3-кү арында).

АРАБ СОЦИАЛИСТИГ КАТАП ТУРГУЗУУШКУН ПАРТИЯЗЫНЫҢ ЧИҢГИНЕ СЕКРЕТАРЫ, СИРИЯ АРАБ РЕСПУБЛИКАНЫҢ ПРЕЗИДЕНТИЗИ Х. АСАДТЫҢ СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНГЕ КЕЛИР ДЕП ТУРАРЫНГА ХАМААРЫШТЫР

СЭКП ТК-ның, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң чалаанын ёзугаар Араб Социалистиг Катап тургузуушкун партиязының Чиңгине секретары, Сирия Араб Республиканың Президентизи Хафез Асад бо чылдың июнь айының төнчүзүнде Совет Эвилелинге албан ужурунда найыралдыг аян-чорук кылып келир.

АЖЫКТЫЫН, ДЭЭШТИИН БЕДИДЕР

(СЭКП Улуг-Хем райкомунуң пленумундан)

«Идеологтуг, политика-кижизидилгелиг ажылды улам ыңай экижидер дугайында» СЭКП ТК-ның доктаалын болгаш партияның Тыва область организациязының актив хуралының доктаалын боттандырар талазы-биле районнуң партия организацияларының сорулгаларының дугайында айтырыгны СЭКП Улуг-Хем райкомунуң пленумунга чугаалашкан. Ол дугайында илеткелди партия райкомунуң бирги секретары К. А. МАСПЫК-ООЛ кылган.

— СЭКП-ниң XXV съездизиниң, СЭКП ТК-ның июль, ноябрь Пленумнарының шиитпирлериниң болгаш партияның XVII область конференциязының доктаалының күүселдезин хандырары, коммунистерни болгаш партия кежигүнү эвестерни марксичи-ленинчи мировоззрениеге хевирлеп кижизидери, ажылчы чоннарны улустарның найыралының, совет патриотизминиң болгаш социалистиг интернационализмниң ёзузунга кижизидери, оларның идейлиг мөзү-шынар база культура талазы-биле деңнелиин бедидери районнуң партия организациязының ажылының кол угланыышкыннары болур — деп, илеткелчи чугаалаан.

Ол сорулгаларны боттандырарда районнуң партия организациялары СЭКП-ниң XXV съездизиниң, СЭКП ТК-ның ооң дараазындагы Пленумнарының шиитпирлерин, СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы эш Л. И. Брежневтиң «СЭКП-ниң идеология ажылының чугула айтырыглары», «Бичии чер», «Катап тургузуушкун», «Кур чер» деп номнарын хүн бүрү удуртулга, дайынчы программа болдуруп турар дээрзин илеткелчи болгаш санал бергеннер онзалап демдеглээн. Сөөлгү чылдарда районнуң партия организациялары организакчы болгаш идей-политиктиг ажылдың деңнелин бедидер дээш чамдык ажылдарны чоруткан. СЭКП райкомунуң пленумнарынга, актив хуралдарынга, райком бюроларынга, коммунистерниң болгаш парткомнарның хуралдарынга ол дугайында айтырыгларны доктаамал чугаалажып турар. Ол талазы-биле ажылдың перспективтиг болгаш агар планнарын ажылдап кылгаш, боттандырар хемчеглерни ап турар.

Район эмнелгезинде, суггарылга системазының эргелелинде, № 568 КМК-да, райүлетпүр комбинадында партия эге организациялары, «Найырал» совхозта партком коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвестерниң өөредилгезин организастаар талазы-биле ажылды экижиткен.

Ынчалзажок СЭКП райкому, «Улуг-Хая», «Ак-Туруг», «Күш-ажылдың хостуу» совхозтарның парткомнары политиктиг болгаш экономиктиг өөредилгени багай удуртуп турар деп, республиканың партия активиниң хуралынга шүгүмчүлээн болгай, ооң шыңгыы түңнелди кылыр ужурлуг дээрзин пленумнуң киржикчилери демдеглээннер. Ооң аңгыда илеткелчи болгаш санал берген эштер бо чугула ажыл-херекке орук ажыглал участогунда, № 2, 3 КМК-ларда, районода, «Шагонартяжстрой» тресте партия эге организациялары болгаш чамдык парткомнар кичээнгейни кошкатканын чижектер-биле көргүскен.

«Ак-Туруг», «Күш-ажылдың хостуу», «ҮТКА 25 чылы» совхозтарда механизаторларның, хойжуларның хөй нуруузу политиктиг болгаш экономиктиг өөредилгеге хаара туттунмаан. «Күш-ажылдың хостуу» совхозтуң Эйлиг-Хем салбырынга хойжуларның өөредилгезин багай организастаан. «Улуг-Хая» совхозтуң Эъжим бригадазынга өөредилгени шуут организаставаан. «Ак-Туруг» совхозтуң Чаш-Тал бригадазынга кичээлдерниң шынары багай эрткилээн. Хайыракан, Чодураа, Арыг-Бажы салбырларында комсомолдуң политиктиг чырдылышкынын организастаанында ёзу барымдаалаар чоруктар узуткаттынмаан. Ындыг четпестерни чайладыр талазы-биле СЭКП райкомунуң пропаганда болгаш агитация килдизи, үстүнде адаттынган совхозтарда парткомнар болгаш партия эге организациялары чогуур өйүнде дээштиг хемчеглер албаан, өөредилгениң чорудулгазын багай контрольдап, пропагандист кадрларга практиктиг болгаш методиктиг дузаны кошкак көргүзүп келген.

ИДЕОЛОГТУГ, политика-кижизидилгелиг ажылды улам ыңай экижидер дугайында СЭКП ТК-ның доктаалы үнген соонда районнуң партия организациялары лекция пропагандазы болгаш масса-политиктиг ажылдың өске-даа хевирлерин улам күштелдирген. Чаңгыс аай политхүнну эрттирери-биле холбаштыр лекцияларның, беседаларның тематиказы калбарган. Чоннуң чурттап турар чериниң аайы-биле идей-кижизидилге ажылында агиткварталарның идепкейи бедээн.

Районда идей-политиктиг ажылды калбартып чорударынга күштер болгаш аргалар четчир. Муң ажыг лекторлар, агитаторлар, политинформаторлар бар. Суурларда 200 хире агитквартира ажылдап турар. Чурттакчылыг чер бүрүзү радиожуттунган, оларның хөй нуруузу телевизорну көрүп турар. Түс черниң радио дамчыдылгазының редакциязы, «Улуг-Хем» солуну ажылдап турар. Культура албан черлериниң четкилери улам калбарган.

Илеткелчиниң болгаш санал берген эштерниң киирген сан, чурагайларындан алыр болза, партия болгаш өске-даа хөй-ниити организацияларының, идеологтуг албан черлериниң чорудуп турар масса-политиктиг хемчеглериниң саны четчир. Ынчалзажок оларның шынары, ажыктыы, дээштии чавыс болгаш ажыл-агыйжы сорулгалар база амыдырал-биле холбаазы кошкак. Бо чылдың июнь 1-ге чедир районнуң совхозтары алды айларда эът садар планын чүгле 59 хуу, сүттүүн — 75 хуу күүсеткен. Чаа Шагаан-Арыгның тудуун кылып турар «Шагонартяжстрой» трестиң № 18, 20 КМК-лары беш айларда планын дараалаштыр чүгле 20, 31 хуу хире, а ында «Абаканэнергостройнуң» тудуг эргелелиниң № 2, 3 КМК-лары планын чүгле 45, 56 хуу күүсеткен.

— Ооң кол чылдагааны трестиң удуртукчулары, тудугларда партия, профэвилел организациялары кижилер-биле ажылды кошкак чорудуп, социалистиг чарышты ёзу барымдаалап организастап, ооң кижизидикчи уткашынарынче сагыш салбайн турарында — деп, Шагаан-Арыг хоорkүүскомунуң даргазы **М. С. Абраменко** шүгүмчүлээн. Черле ынчаш чамдык күш-ажылчы коллективтерде партийжи салдарның кошкаан ол чижектер-биле көргүскен. 60 ажыг кижи ажылдап турар тудуг-септелге участогунда амдыгаа чедир партия, комсомол организациялары чок. СЭКП райкомунуң организастыг килдизи ындыг коллективтерни коммунистер-биле быжыглаар дээш сагыш салыр болза эки дээрзин ол саналдаан.

«Найырал», «Улуг-Хая» совхозтарның парткомнары, «Шагонартяжстрой» трестиң партбюрозу социалистиг чарышка удуртулганы кошкадып, ооң кижизидикчи уткашынарын бедидеринче четпес кичээнгей салып, хожудаашкыннарның чылдагаанын хандыр анализтевейн турарлар.

Хоойлу-дүрүм болгаш мөзү-шынар кижизидилгезиниң талазы-биле ажылга партия организациялары чамдык дуржулганы чедип алган. Суурларның хөй нуруузунда хөй-ниитиниң корум-чуруму экижээн. Ынчалзажок идей-кижизидилгелиг ажылды чамдык партия организациялары доктаамал эвес, кампанейжи хевирлиг чорудуп, ону чорударда ажылчы чоннарның база аныяк өскеннерниң эртеминиң, назы-харының, ажыл мергежилиниң онзагай байдалын барымдаалавас чоруктар барын илеткелчи болгаш санал берген эштер «Күш-ажылдың хостуу» совхозта партком секретары **Х. К. Долгар**, «Улуг-Хая» совхозта чолаачы **М. Д. Кыргыс**, Жданов аттыг совхозта механизатор **А. Д. Севек-оол**, Чаа-Хөл ортумак школазының директору **А. Т. Кошкарова** чугаалаан.

Ылаңгыя районнуң чамдык суурларында арагалаар, хөй-ниитиниң корум-чурумун үрээр база кем-херек үүлгедир чоруктар ам-даа узуткаттынмаан. Чаа Шагаан-Арыгда, Көк-Чыраа, Ак-Туруг, Үрбүн, Кара-Тал суурларда бо талазы-биле байдал ам-даа нарын болгаш дүвүрээзиниг болуп артпышаан. «Ак-Туруг», «ҮТКА 25 чылы» совхозтарда партия болгаш өске-даа хөй-ниити организациялары кем-херек үүлгедир чорукка удур демиселди кошкак чорудуп турар.

ИДЕОЛОГТУГ, политика-кижизидилге ажылын улам ыңай экижидер дугайында СЭКП ТК-ның доктаалын боттандырарынга Советтерниң, профэвилел, комсомол болгаш өске-даа хөй-ниити организацияларының, күш-ажылчы коллективтерниң, культура албан черлериниң база удуртукчу эштерниң ролюн, харысалгазын бедидериниң дугайында пленумга шыңгыы партийжи чугаа болган. Клубтарда, культура бажыңнарында болгаш танцы, спорт шөлдеринде чоруттунуп турар чамдык хемчеглерниң массалыы кошкак, шынары чавыс.

— Клубтарның, черле ынчаш культура албан черлериниң материалдыг баазазы кошкак, шимелдези көрүштүг эвес, оларда чоруттунуп турар массалыг хемчеглерниң шынары чавыс, деңнели куду боор турарындан чамдыкта чоннуң эвээш кээр ужуру ында — деп, «Күш-ажылдың хостуу» совхозтуң директору **И. К. Байчоровтуң** шүгүмчүлээни таварылга эвес. Ындыг четпестерни чайладыр талазы-биле хемчеглерни райкүүскомнуң культура килдизи кончуг кошкак ап турар.

Районда ажыл-агыйжы, хөй-ниитичи удуртукчуларның хөй нуруузу ажылчы чоннарның идей-кижизидилге айтырыгларын партия, профэвилел болгаш өске-даа хөй-ниити организациялары-биле кады комплекстиг шиитпирлежип, аңаа идепкейлиг киржип турарлар.

Ынчалзажок «меңээ чүгле план күүселдези хамааржыр, кижизидилге ажылы дээрге хөй-ниити организацияларының херээ-дир» деп санаар, шын эвес хөөнүг удуртукчу эштер ам-даа бар дээрзин илеткелчи болгаш санал берген эштер № 2 КМК-да парторганизация секретары **В. И. Ефимов**, районда «Билиг» ниитилел организациязының харысалгалыг секретары **И. Е. Аракчаа** чижектер-биле көргүскен. «Шагонартяжстрой» трестиң эргелекчизи В. Б. Глазков, саржаг заводунуң директору В. И. Игнатов, орук ажыглал участогунуң начальниги А. П. Шевцов, райкүүскомнуң культура килдизиниң эргелекчизи Х. С. Сиирин, № 2 КМК-ның начальниги Д. М. Потемких олар идей-кижизидилгелиг ажылга кошкак киржип турар. Планнарның күүселдезин болгаш ажыл-агыйжы сорулгаларны шиитпирлээрин хандырбышаан, удуртукчулар болгаш специалистер шуптузу СЭКП ТК-ның доктаалында негелделерге дүүштүр күш-ажылчы коллективтерге кижизидилге ажылынга идепкейлиг киришкен турарын парторганизация бүрүзү чедип алган турарын пленум негээн.

СЭКП обкомунуң административтиг органнар килдизиниң эргелекчизи **В. Д. Дорун-оол** пленумнуң ажылынга киржип, чүве чугаалаан.

Идеологтуг, политика-кижизидилгелиг ажылды улам ыңай экижидеринче, ооң ажыктыын, дээштиин бедидеринче угланган доктаалды пленумга хүлээп алган болгаш ол талазы-биле комплекстиг хемчеглерниң чүүлдүг деп бадылаан.

С. ШОЙГУ,
«Шынның» тускай корр.

ЧУРУКТА: Нурек автобаазазының аар машиналарының мурнакчы чолаачылары (солагай талазындан оң талазынче) № 1 автоколоннаның начальниги Н. В. Луцик, чолаачылар Ф. П. Радкин, В. Г. Харьков болгаш К. Х. Худжалиев олар.

А. ОВЧИННИКОВТУҢ болгаш А. ПОДДУБНЫЙНЫҢ фотозу.

(СЭТА-ның фотохроникасы).

ДЕҢНЕП КӨӨРГЕ

Ак-Довуракта ажылчын хандырылга килдизиниң садыглары, ниити чемненилге черлери онгу беш чылдың дөрткү чылының баштайгы дөрт айларында 4 млн. 640 муң рубльге бараан саарар планын 4 млн. 684,3 муң рубльге күүседип, пландан ажыр 44 муң рубльге янзы-бүрү бараан аймаан чонга саткан. Ол ышкаш социалистиг хүлээлгелерин база чедиишкинниг күүседип турар. 1978 чылдың түңнелдерин көргүзерге, бараанны үүрмектеп садарының планын 100,7 хуу, а ниитиниң чемненилгезиниң планын 103,6 хуу күүсеткен.

Ам сөөлгү ийи беш чылдарның баштайгы үш чылдарында бараан саарылгазының планын күүседир талазы-биле килдистиң түңнелдериниң көргүзүглерин деңнеп көрээлиңер: тоску беш чылдың баштайгы үш чылдарында 29 млн. 307 муң рубльге, а бо беш чылдың эрткен үш чылдарында 40 млн. 777 муң рубльге янзы-бүрү бараанннарны чонга саткан. Ындыг улуг ылгал болза килдистиң күш-ажылчы коллективтеринде бараан саарылгазының планын күүседириниң темпизи дүргени-биле улгадып турарының, садып алыкчыларның негелделериниң хүнден хүнче өзүп орарының болгаш оон-даа өске таарымчалыг байдалдарның херечизи болур. А кол-ла илиг болган чүүл В. И. Ленин аттыг даг-дүгү комбинадының ийиги ээлчээниң ажыттынганы деп санаар апаар.

Эрткен 1978 чылдың түңнелдери-биле алырга, 1, 2, 5 дугаар магазиннерниң ажыл-ишчи коллективтери (директорлары М. М. Морозова, М. Е. Вовко, З. И. Селюк) үлетпүр, аъш-чем болгаш культура бараанннарын хөйү-биле садып, чонга ээлдек-эвилең бараан бооп келгениниң планнарын тус-туста 101, 100,2, 102,2 хууларга күүсеткеш, мурнакчыларның одуруунга киргеннер. Үлетпүр бараанннарының № 19 магазини моон мурнунда багай ажылдап турган болза, ооң директорунга садыгжы А. И. Мамедованы томуйлаан соонда, ам ында ажыл көскүзү-биле экижээн. 1978 чылдың план күүселдезин 100 хуу дооскан. Аныяк садыгжы кызымак, эгелекчи чоруун көргүзүп турар.

Ажылчын хандырылга килдизиниң коллективтеринде 78 кижи коммунистиг күш-ажылдың шалыпчызы аттың эдилекчилери, 41 ажылчын ол атты чедип алыр дээш кызымак ажылдап турар. А коммунистиг күш-ажыл коллективи бисте амдызында чүгле чаңгыс. Ол болза үлетпүр-бараанннарының № 1 магазининиң коллективи-дир. 2, 5, 9 дугаарлыг магазиннерниң болгаш 1, 3, 6, 7 столоваяларның коллективтери ол ат дээш демисежип турар.

Килдис социалистиг чарыштың түңнелдерин ай, квартал санында үндүрүп, мурнакчыларны шаңнап, мактааш, четпес болган, чүүлдерни айтып, хемчээн ап турар. 1979 чылдың бирги кварталын түңнеп тура, ажылынга чедиишкиннерни база ак сеткилдиг ажылдааны дээш социалистиг чарыштың тиилекчизи деп хөрек демдээн 1 дугаар магазинде улуг садыгжы Екатерина Васильевна Ерёминага, 148 километрде турар Она суурда магазинде хоочун садыгжы Нина Прохоровна Поушевага болгаш оон-даа өскелерге тывыскан. Ниитиниң чемненилге черлериниң мурнакчы ажылчыннарындан хоорайның профессионал-техниктиг училищезинде 2 дугаар столоваяның кухня ажылчыны Алла Шожутовна Оюнну онзалап адап болур. Ол «Онгу беш чылдың шалыпчызы» деп хөрек демдээниң төлептиг эдилекчизи.

«Тыва даг-дүгү» комбинаттың удуртукчулары магазиннерниң, столоваяларның, складтарның тудуунче, садыгның материал-техниктиг баазаларын экижидеринге кичээнгейни салып, боттут дузаны чедирип келген. Биске кончуг чугула негеттинип турар картофель шыгжаар черниң тудуу доостур чыгаан. Ол ышкаш бо чылдың иштинде Постоянный суурга чаа магазиннер база ажыглалга кирер ужурлуг.

Ынчалза-даа столоваяларның ажылын контрольдаары, оларны херектиг чүүлдер-биле хандырары ажылчын хандырылга килдизиниң, комбинаттың талазындан амдаа четпес чоруттунуп турар. Чамдык столоваяларның дерилгези чедишпес. 1, 6, 7 дугаар столоваяларда вентиляция тургустунмаан. Чамдыкта изиг хамаан чок соок-даа суг келбестей бээр. Магазиннерниң ниити шөлү чүгле 2 муң 122 дөрбелчин метр, турза чогуурунга 353 дөрбелчин метр четпес болуп турары ол. Ооң кадында он магазиннер эрги, тар бажыңнарда, ынчангаш оларга садыглаашкынның дешпилгелиг аргаларын шиңгээдир талазы-биле ажылдарны чорударынга таарымча чок болур-дур. Кышкы үелерде магазиннерниң одалгаазы багай болгулаар таварылгалар бар.

Ажылчын хандырылга килдизиниң онгу беш чылдың эрткен үш чылдарында ажыл-чорудулгаларын түңнээрге кол-ла чүүл болза АХК-ның ажылдакчылары боттарының садыг болгаш бүдүрүлгеге баазаларын быжыглаарының, ажылчы чоннуң садыг хандырылгазын экижидериниң, ооң культуразын бедидериниң темпизин дүргедедип турарында.

А. МАКАРОВА,
план килдизиниң начальниги.

ХРОНИКА

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиуму 1979 чылдың июнь 18-те болуунуң Чарлыы-биле эш А. А. Родченкону Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң чуртүлетпүр эргелелиниң начальнигиниң албан-дужаалындан хостаан.

МУРНАКЧЫЛАРНЫҢ САНЫ ӨСКЕН

Онгу беш чылдың дөрткү чылының планныг онаалдаларын болгаш социалистиг хүлээлгелерин хуусаа бетинде күүседир дээш Кызылдың № 1 автотранспорт бүдүрүлгезиниң коллективи ажылдап турар. Бо чылдың эрткен беш айында чүък сөөртүрүүнүң онаалдазын 100,5 хуу күүсеткен.

Бригадалар, чолаачылар аразында социалистиг чарышты эки организастаан. Ооң түңнелинде бердинген планнарны болгаш социалистиг хүлээлгелерин күүседир дээш олар шалыпчы ажылдап турарындан мурнакчыларның саны доктаамал өзүп турар. Чоокта чаа чолаачы В. Баев беш чылдың планныг онаалдазын күүсеткеш, 1981 чылдың үлүүн күүседип кирипкен. В. Арчумаевтиң, А. Шевченконуң удурткан бригадалары онгу беш чылдың сөөлгү чылының даалгаларын күүседип эгелээн. Май айда 28 кижи беш чылдың дөрткү чылының планныг онаалдаларын күүсеткен.

Автотранспорт бүдүрүлгезиниң коллективи июнь айның даалгазын чедиишкиннинг күүседип турар.

Х. АЛАШ-ООЛ.

Вынгапур — Челябинск аразының кол газ дамчыдылгазының бир адыры болур Долгодеревенское — Красногорский аразының газ дамчыдылгазын Челябинск областа доозуп турар. Тудугну «Уралнефтегазтудуг» трестиң механизастаттынган колоннаазы чорудуп турар. Удавас Мурнуу Уралдың бүдүрүлгелеринге газ чеде бээр.

ЧУРУКТА: тудугнуң участогу.

Б. КЛИПИНИЦЕРНИҢ фотозу.

СЭТА-ның фотохроникасы.

ШЫНГА-ХАРЫЫ

ПЕЧКАЛАРНЫ СОЛУУР

Бо чылдың март 14-те Н. Воронцовтуң «Ажыл-агыйжы эвес чоруктар» деп эгелиг чүүлү парлаттынган. Каа-Хем районда «Ленинчи орук» совхозтуң фермазының бирээзинге малчыннарның харысалга чогундан өрт үнүп, ажыл-агыйның каражадаанын ол бижээн.

Совхоз директору В. Усовтуң редакцияже чоруткан чагаазында бижээни:

Совхозтуң техниктиг совединиң калбак хуралынга солунда бижээн чүүлдү сайгарып чугаалашкан. Ажыл-агыйның бүгү малчыннары-биле өрт айыылынга удур беседалашкан. Мал кажааларында демир печкаларны тууйбудан кылган печкалар-биле солуур бис.

ЧАА ЁЗУ-БИЛЕ

Чөөн-Хемчик районнуң ажыл-агыйларында суггаттыг тарылга шөлү 10 муң га чедип турар. Суггарып болур сиген шөлдери болгаш одарлар дыка делгем. Районнуң девискээринде суггаттың инженерлиг беш системазы бар. Ону тудуп тургузарынга күрүне хөй түңнүг хереңгини үндүрген. Ооң бүрүн эгидилгезин чедип алыр төлээде, суггаттыг черлерни бедик беримчелиг кылдыр ажыглаар херек. Ону районнуң ажыл-агыйлары канчаар боттандырып турарыл?

Алаштың инженерлиг суггарылга системазында 1200 ажыг га чер бар. Ол «Алдан-Маадыр» совхозка хамааржыр. Бо совхоз суггаттыг черлерни бедик беримчелиг кылдыр ажыглап турар районда кара чаңгыс ажыл-агый. Ында Күш-ажылдың Кызыл Тук орденниң эдилекчизи Алдын-оол Кызыл-оол дээн ышкаш мергежилдиг суггатчылар эвээш эвес. Чижээ, А. Кызыл-оолдуң беш кижи составтыг бот-орулга-чарылгалыг суггатчы звенозу 1978 чылда 96 га шөлдүң гектар бүрүзүнден-не тараа культураларының 26 центнер дүжүдүн өстүрүп алган. Бо чылын олар гектар бүрүзүнден 30 центнер чедир дүжүттү алыр дээш ажылдап турар.

Ол-ла совхозтуң Бора-Тайга салбырында 368 га черлиг Актың инженерлиг суггарылга системазы база бар. Ону ажыглап турары база багай эвес. Ылаңгыя Ховалыг Чыргалдың суггатчы звенозу эрткен чылын 70 га шөлдүң гектар бүрүзүнден сигенниң 32 центнер дүжүдүн алган. Ол звено база-ла бот-орулга-чарылганың принциви-биле ажылдап турар. Олар бо чылын эрткен чылдыындан эвээш эвес дүжүттү өстүрерин хүлээнген.

Чадаананың инженерлиг системазында суггаттыг 1148 га шөл бар. Ооң иштинден 524 га СЭКП-ниң XXII съездизи аттыг совхозка, 624 га «Октябрь 30 чылы» совхозка хамааржып турар. Инженерлиг система дээрге, колдуунда-ла хол-биле кылыр ажыл негеттинмес, бүгү суггарылганы техниканың дузазы-биле чорудар кылдыр таарыштырган буга болгай. А бо ийи ажыл-агый ук системаны моон мурнунда кончуг багай ажыглап келген. Чижээ, эрткен чылын кайы-даа ажыл-агый суггаттыг черинден шоолуг дүжүт албаан. Чайны оттүр суггарган аттыг бооп турган, а күзүн алыр дүжүт аргажок болган, хейде-ле хөй акша-хереңги чарыгдаан. Ооң чылдагааны чүдел? Системага суг кажан-даа үзүктелбес, суггатты чорударынга четчир хемчээл-биле агып чыдар. А бугада үрелиишкин база чок. Мында хамык ужур суггат техниказын мергежилдиг ажыглап билбезинде-дир. Суг чаштырар машиналар долу күчүзү-биле ажыглаттынмаан. Суггатчылар чүгле чаңгыс ээлчег-биле ажылдап турган. Ындыг болганда, суггаттың шынары кудузу, суг черже чогуур нормазынга чедир сиңмези билдингир.

Суггаттыг шөлдүң беримчези дээш

Эрткен чылдың четпестеринден ук ажыл-агыйларның удуртукчулары бо чылын чогуур түңнелди кылганын, ону чайладырының хемчеглелерин алганын, ажылды чаа ёзу-биле организастай бергенин демдеглээр херек. Ындыг болганда, бо чылын ол суггаттыг черлерден чаагай дүжүт алдынар деп ынанып болур.

СЭКП-ниң XXII съездизи аттыг совхозта сугну чаштырып чер суггарар ийи ДДА-100М, үш ДДН-70 дээр машиналар бар. Ында ДДА-100М машинада ажылдап турар Монгуш Шаңгыр хоочун суггатчы. Ол суггат техниказын эки ажыглап билир. Үстүнде беш агрегатты быжыглаан звенону М. Шаңгыр удуртуп, техниканы капчаар ажыглаарын эш-өөрүнге айтып берип турар. Агрегат бүрүзүнге сезонда 100 ганы суггарар кылдыр быжыглаан. Бир агрегатта-ла ийи кижи ажылдап турар. Звенода дөрт эдикчи-мастерни тургускан. Ам ында ажыл шуудаан. Звено 524 га шөлдүң бирги суггарылгазын дооскан болгаш ийиги суггарылгаже эгелеп кирип турар. Ол суггаттыг черниң гектарындан-на кукурузаның ногаан массазын — 110, картофельди — 70, ногааларны — 95, тарааны 15 центнерни алырын хүлээнген ажылдап, суггатты ийи ээлчег-биле чорудуп турар.

«Октябрь 30 чылы» совхозта чеди ДДН-70 агрегат шөлдерни суггарып турар. Ында дөрт звенону тургускан, черни, техниканы быжыглаан. Бүгү ажылды совхозтуң кол агроному Монгуш Беган удуртуп, хайгаарап турар. Бо ажыл-агыйның бүгү шөлүнге часкы суггатты хол-биле чоруткан. Чүге дээрге, шөлдерге сугну кыжып-на булуктаттырып алган турган. Ынчангаш чазын оюк-делик курган черлерин хол-биле чедиштир суггарганы ол. Ам ийиги суггатты бүрүнү-биле машина-биле чорудуп эгелээн.

Суггаттыг черлерни Карл Маркс аттыг совхозта эң-не багай ажыглап турар. Хемчиктиң инженерлиг суггарылга системазы ол ажыл-агыйга хамааржыр. Ында 700 ажыг гектар суггаттыг чер бар, системаны 1976 чылда ажыглалга киирген. Ынчанна 9 ДДН-70 дээр машиналарны совхозка берген. Бо суггарылга системазының төлевилелинде шын эвес чүве бар болган. Буганың суг үнер дөзү дөжемир, ынчангаш Хемчик суу сыык чыдырда, суг бугаже шоолуг батпас. Ынчалзажок суг теренде, ылаңгыя часкы үеде, бугага суг чер суггарарынга четчир кылдыр агып бадып чыдар. Бо чазын суг элбек хиреде, 9 агрегаттың чүгле ийизи ажылдап турган. Совхозтуң директору Монгуш Кара, кол агроному Монгуш Сарыг олар суггаттыг черлерни чөп ажыглаарынче кичээнгей салбайн турар. Суг чаштырар агрегаттарны ажыглап билбес хирезинде оларга ажылдаар кижилерни четчири-биле өөредип албаан. Ооң уржуу-биле 1978 чылда ол инженерлиг суггарылга системазының шөлдерин кандаан дээш, тараа албайн үндүр бижээн. Совхозтуң удуртукчулары шиитпирлиг хемчеглер албас болза, бо чылын база суггаттыг черлерни үндүр бижиир ужурга таваржыр апаары чугаажок.

«Искра» совхозта 226 га шөлдүг суггарылга системазы бар. Ажыл-агыйга үш ДДН-70 болгаш бир ДДА-100М агрегаттар бар турган. Оларның бирээзи үрелген, а үжүн багай ажыглап турар. Бо чылын ол совхозтуң чер суггарарынга Чадаананың суггарылга системазының эргелелиниң механизаторлары дузалаан.

Районда инженерлиг суггарылга системаларын ажыглап турарының байдалы ындыг-дыр. «Алдан-Маадырдан» өске ажыл-агыйларның кайызы-даа ол системаларны чогуур негелдезинге чедир ажыглавайн, суггаттыг шөлдерден чыл бүрүде куду дүжүт ап турар. Ындыг четпес чорукту чайладырының өйү келген. Күрүнеден хөй акша-хереңгини үндүрүп тургаш кылган инженерлиг системаларны багай ажыглап, бар техниканы аңаа ажыглавайн турар кижилерден шыңгыызы-биле айтырар херек. Эң-не чугула айтырыг — суггат техниказын бүрүн күчүзү-биле мергежилдиг ажыглаарынга кижилерни өөредири. Суг чаштырып чер суггарар машиналарны ажыглап билбезинден ол күчүлүг техника үрелир, ажыглал чок аңаа турар ужурга таваржып турар. Суггат чорудар агрегат бүрүзүн ийи ээлчег-биле ажыглаарын чедип алыр херек. Ооң-биле чергелештир суггатчыларның материалдыг сонуургалын көдүрери эргежок чугула. Районнуң удуртур органнары, ылаңгыя көдээ ажыл-агый эргелели суггаттыг черниң ажыглалын экижидеринче чогуур кичээнгейни салыры негеттинип турар.

Ч. КУУЛАР,
Чадаананың суггарылга системазының эргелелиниң инженер-гидротехниги.

АКШ-ТЫҢ ПРЕЗИДЕНТИЗИНИҢ АЛДАРЫ ДЭЭШ

(Төнчүзү. Эгези 1-ги арында).

ажыктарын барымдаалаары-биле кандыг-ла бир чүүлге чөпшээрежир ужурлуг турган. Ол нарын болгаш улуг күштү үндүрүп турган, кылган тудугну божаңнадыр силгиир, ооң кандыг-ла бир кезээн солуур, ону бодунче чоокшуладыр тырттар дээр кандыг-даа оралдажыышкын — перспектива чок херек-тир. Бистиң харылзааларывыска болгаш бүгү делегейде байдалга-даа аар болгаш харын-даа айыылдыг уржуктарлыг болбушаан, ол тудуг, шуптузу буступ дүжүп болур турган. Президент Картер болгаш АКШ-тың өске-даа удуртукчу ажылдакчылары боттарының чоокта чаа-ла чугааларынга ол дугайын база сагындырып турдулар.

Бистерден чүү хамааржырын дээрге, бистиң Коммунистиг партиявыстың удуртулгазы-даа, ССРЭ-ниң Дээди Соведи-даа, бүгү совет улус-даа чедип алдынган дугуржулганың чугулазын эки медерен билип турарларын бүзүредип болур мен. Олар ону бүрүнү-биле деткиир болгаш кандыг-даа ойталаашкынга, ооң үзел-бодалын болгаш ужук-бижиин-даа сандарадыр дээр оралдажыышкыннарга чөпшээрешпестер деп бүзүрээр мен. Ынчангаш ССРЭ керээни чарып алгаш, бодунуңна ат салганы бүгү дугуржулгалары ышкаш, ону чазыг чокка, шыңгыы күүседир.

Стратегтиг боо-чепсекти кызыгаарлаарының дугайында керээ оон-даа ынай СБК-3-че бурунгаарлап, шимчээриниң оруун ажыдар. Ол оон-даа артык нарын ажыл боор чадавас. Бистиң чугаалажыышкыннарывыстың скобка-демдектериниң артынга артып келген элээн хөй шыңгыы стратегтиг болгаш геогрaфтыг факторларны база барымдаалаар апаар боор. Ынчалза-даа быжыг тура-сорук, ону боттуг болгаш ак сеткил-биле көөр чүткүл турда, ол-даа сорулганы шиитпирлеп шыдаар боор бис деп бодаар-дыр мен.

СБК-2-ниң талазы-биле дугуржулга чедип алыры шериг талазы-биле чарышты кызыгаарлаарының өске-даа айтырыгларының дугайында чугаалажыышкыннарга улам шалыпкын бурунгаарлаашкынны кылырынга идиг болур деп ниити санал-оналывысты Президент Картер-биле мен илереткен бис.

Төп Европада чепсектиг күштерни болгаш чепсеглелиишкинни кызырар талазы-биле мында, Венада, бооп турар чугаалажыышкыннарга дугуржулганы адактың соонда кээп, чедип алыр өй ам келген. Ийи тала ол ажылды шапкынчыдарын күзеп турар болгаш бо талазы-биле ССРЭ-ниң болгаш АКШ-тың эгелээшкинни болгаш чаагай үлегер-чижээ ажыктыг рольду ойнап болурун бистиң Президент-биле беседаларывыс көргүскен. Бо талазы-биле кандыг-ла бир кады базымны демнежип кылып шыдаар боор бис деп бодап турар мен. Бир «Вена» өскезин шимчедир идиптер дээрзинге идегээр апаар бис.

Улустар арызының херектериниң талазы-биле ССРЭ-биле АКШ-тың арызынга кады ажылдажылганы кылыры дыка улуг ужур-дузалыг болур деп көрүп турар бис. Бистиң чурттарывыстың күчү-шылалы болгаш салдар-халдавыры-даа оларга онза харысалганы онаап турар. Пропагандистиг сургаалдалыг шаап халдаашкын эвес, «күштерниң кандыг-ла бир сайгарышкынын» кылып, ойнаары-даа эвес, а мерген угааннык топтуг чорук, өске таланың дүрүм ёзугаар эрге-ажыктарын хүндүлээри болгаш улам-на шыңныг болгаш айыыл чок делегейни тургузарынга ниити дылды тыварынче ак сеткилдиг чүткүл — чедиишкинниң дугаүрү ол бүгүде деп бодап турар бис. Ындыг байдал-биле хөделип, боттарывыстың кады ажылдажылгавысты кандыг-ла бир үшкү чурттарга удурландырбайн турган, бистер ССРЭ-биле болгаш АКШ-тың-даа улустарынга, ол ышкаш бүгү кижи төрелгетенге-даа дыка хөй чаагай чорукту кылып шыдаар бис деп бодап тур мен.

Улустар арызының херектериниң талазы-биле бот-боттарывыстың аравыска кады хөделириниң багай эвес дуржулгазы бар болгай. Чижээлээрге, 1973 чылда Чоокку Чөөн чүкке дайын одаан өжүрер сорулга-биле кады кылган күжениишкинни сактырга-ла, ол дугайы билдингир. Ол ышкаш Хельсинкиге ниити-европа чөвүлел хуралын белеткээрде кылган кады ажылдажылга аңаа база хамааржыр болбайн аан.

ССРЭ-ниң удуртукчулары — улустар арызынга дүшкүүрлүг чорукту чавырлдыраарының бүзүреддиг талалакчылары боор турары билдингир. Ынчалза-даа чавырлыышкынын дээрге, чүгле чүвениң эгезидир. Бистер Америка-биле, өске-даа күрүнелер-биле харылзаааларывыстан хөй эки чүүлдерни күзеп турар бис. Бистер ёзулуг кадык-чаагай, быжыг, шериг месилдежиишкиннери болдунмас, ындыг чаагай кожа-хелбээ харылзааларны күзээр ийик бис. Ону чедип алыры-биле бистер бистиң улустарывысты чоокшуладыр талазы-биле улуг ажылды кылырынга белен бис. Бо талазы-биле ажылга бот-боттарын деткижери чугула болуру билдингир. Бот-боттарын билчириниң көвүрүү — чүгле ийи таладан харыы угда туттунуп болур, ындыг херек-тир.

Ооң ужурундан экономиканың, эртемниң, культураның болгаш өске-даа чүүлдерниң талазы-биле совет-америк харылзааларны калбартырының дугайында айтырыгларының дугайында Президент Картер-биле санал-онал солчуушкуну ажыктыг болган деп санап турар бис. Бистиң ужуражыышкынывыс бо-даа талазы-биле амыдыралчы идиг кылырын күзеп турар бис.

Бо ужуражылганың ажыл-херекчи болгаш боттуг-даа болганы ниитизи-биле билдингир апарган. Эң үнелиг чүве чүл дизе, бистер Президент Картер-биле кады бистиң чурттарның арызынга чөпшээрежилгелиг чүүлдерни калбартырын оралдашканывыс болган деп бодаар мен.

Бир эвес мындыг ужуражыышкыннар моон-даа сонгаар база болур чүве болза, амгы үеде Венада бистиң көөр дээш чыглып келгенивис буянныг-чаагай херектиң уламчылаттынарының үндезини ол болур-дур.

— Президент Картерниң болгаш бистиң бүгү америк партнерларывыстың кадыкшылы дээш;

— америк улус дээш;

— ССРЭ биле АКШ-тың арызынга эки харылзаалар болгаш кайы-кайызынга-даа ажыктыг кады ажылдажылга бистиң улустарывыстың болгаш бүгү делегейге тайбыңның херээниң чаагай чорууунуң эрге-ажыы дээш улустар арызының амыдыралының доктаамал фактору болу берзин дээш! — дашка көдүрерин сүмеледим.

• • •

Дж. Картер харыы сөс чугаалаан.

Дж. КАРТЕРНИҢ чугаазы

Дээрги Дарга, хамыктың мурнунда бистиң чурттарның арызынга найырал болгаш бот-боттарын билчири дээш Силерниң көдүргеннер кайгамчыктыг дашка дээш өөрүп четтиришкинни илередирин чөпшээреңер.

Дээрги Дарга, бөгүн чүгле бистерниң боттарывыска эвес, харын база бүгү делегейге-даа чугула элээн хөй айтырыгларны чугаалажып көрдүвүс. Ол айтырыгларның чамдыктарының, ылаңгыя чепсеглелиишкинни контрольдаарының талазы-биле айтырыгга, боттарывыстың аравыска шериг талазы-биле чаржалажыышкынны кызыгаарлаарының дүрүмүн ажылдап кылыр дээш кады кылган оралдажыышкынывысты бурунгаар шимчедип, ядролуг чепсекти контрольдаар болгаш ону чурумчудар талазы-биле улам бурунгаарлаарының үндезинин салыр аргалыг болган бис.

Өске чамдык айтырыглар талазы-биле бистер үргүлчүле чөпшээрежир чорукту чедип албайн, чаңгыс аай турушту ажылдап кылып шыдаваан бис. Ынчалза-даа бистер ындыг чөрүшкек чоруктарны тайбың арга-биле шиитпирлээриниң аргазын тыварын үргүлчүлээр деп дугуруштувус.

Бистиң ийи чуртувус делегейниң хөй-хөй районнарын бөгүн хаара тудуп турар өскерлиишкиннерге холбаштыр айыылдыг чүүлдер-биле таваржып турар. Бистерге, ийи кол ядролуг күрүнелер болганывыста, ол өскерлиишкиннер талазы-биле ажылдаарының онза хүлээлгези онаажып турар.

Бистиң мурнувуста ийи болдунар орук ажык деп санап турар мен. Адааннажып, маргыжарының болгаш харын-даа удур туржурунуң оруу база бар. Делегейниң аңгы-аңгы районнарында бооп турар дүймээзиниг болуушкуннарны бистиң кайыда чурттарывыстың ажыглаар дээр кандыг-даа оралдажыышкыны бистерни ол орукче албадап турар. Бир эвес бистер ол орук-биле чоруур апарзывысса, Каттышкан Штаттар бодунуң амыдыралчы чугула эрге-ажыктарын камгалап шыдаар болгаш камгалаар-даа апаар.

Оон өске база бир орук — бодамчалыг, топтуг болуруунуң, а кайда-ла болдунар болдур, ол талазы-биле кады ажылдажылганың оруу бар. Бистер ындыг орукту күзеп турар улус бис.

Дээрги Дарга, Силерниң кылганыңар канчаар-даа аажок улуг ажылыңарның түңнелинде Европада калбарып турар чавырлыышкын делегейниң өске-даа районнарын хаара тудуп шыдаар дээрзинге идегеп турар мен. Бодамчалыг бооп, туттунарының дүрүмү, бот-боттарывыстың эрге-ажыктарывысты аравыска хүндүлеп көөрү, соксаттынмас кылдыр чаржалажырының айыылдыын билип, миннири Европага улам быжыг тайбыңга чедирер болгаш бистиң бөмбүрзектиң оон-даа өске дүвүрээзиниг районнарынга ону чоорту ажыглаар апаарынга идегээр мен.

Африканың мурнуу чүгүнде сөөк-язы талазы-биле шыныг чорук дээш демисел чоруп турар. Бистер, американнар, күш көргүзер чорук — ону шиитпирлээр чүүл эвес деп чүвени билир бис. Ынчангаш ында тургустунган меселдежиишкинни тайбың ёзу-биле шиитпирлээр дээш туржуп турар бис.

Мурнуу-Чөөн Азияда дайын үргүлчүлевишаан, даштыкы шериглер өскениң девискээрлеринче шургуп кирип, ону эжелеп ап турар. Бистер Кампучияда дайын чүгле даштыкы күштерни үндүрүп, национал хамаарышпас чорукту болгаш улустар арызының кызыгаарларын хүндүлеп көөрүнүң аргазы-биле дооступ болур деп санап турар бис. Бистер шуптувус боттарының бажыңнарындан болгаш боттарының Төрээн чуртундан үндүр сывыртнан он-он муң кижилерниң ажыг-човулаңын тооп көөр ужурлуг бис. 30 чылдарда Европага дескеннерни делегейниң долузу-биле тооп көрбейн турган чоруу — 70 чылдарның Азиязынга катаптаттынмас ужурлуг.

Чоокку Чөөн чүкке Израиль биле Египет бүгү-ниитиниң тайбыңынче төөгүлүг базымны кылганнар. 30 чылдың иштинде бот-боттарын көөр хөөн чок чорук чүгле дайынны болгаш терроризмни өөскүдүп турган. Чүгле Египеттиң болгаш Израильдиң удуртукчуларының дидим чоруу бистиң амгы үеде бүгү-ниитиниң тайбыңының оруунче кирер аргавысты берип турар-дыр.

Делегейниң бо бүгү чугула айтырыгларының талазы-биле Каттышкан Штаттар чөрүлдээлерни тайбың арга-биле шиитпирлээри дээш база күштү ажыглаарынга удур туруп турар.

Бистер дайынның чепсээн контроль адаанга тургузуп шыдаар хемчеглерни алыры дээш база-ла шак ынчаар туржуп турар бис.

Бистерниң маңаа ат салыр деп турарывыс стратегтиг чепсектерни кызыгаарлаар дугайында керээ эки үндезинни салыр. Бистерниң кады чедип алыр деп турарывыс чүүл — чепсеглелиишкинге контроль херээнге өске-даа базымнарның ачызында ол база быжыгар. Бүгү чурттарның хамаарышпас чорууун болгаш кижи амытан бүрүзүнүң төлептиг үнелиин хүндүлээриниң ёзузу-биле боттарывыстың аравыста чөрүлдээлерни эвээжедир аргалыг болур дээш ол үндезинни-биле ажылдаалыңар.

Агрессияның үүлгедиишкинин кылгаш, кандыг-ла бир чуртка удур шаап халдаашкынның чепсээн кажан-даа ажыглавас деп бистер ийилээн шиитпирлеп алыылыңар.

Делегейниң оожургал чок районнарынга даштыкының чепсектиг күштерин ажыглаарынга удурланып база оларга дорт салдар чедирип турар улустар арызынга маргылдааларны тайбың ёзу-биле шиитпирлээрин деткиилиңер.

Дээрги Дарга, амгы үеде Каттышкан Штаттарга болгаш Совет Эвилелинге таваржып турары ышкаш, ийи чуртка бодамчалыг, туттунуп хөделириниң болгаш бот-боттарының арызынга дугуржуушкунну чедип алырының эң улуг харысалгалыг хүлээлгези онааттынып көрбээн. Бистерниң аравыста төөгү-даа, идеология болгаш экономиктиг база социал системаларының-даа талазы-биле ылгал дыка хөй. Дээрги Дарга, бистер ийилээн келир үе дээш сагыш аарып турар-дыр бис, ынчангаш бистер ак сеткилдиг болгаш чаагай тура-сорукту көргүспүшаан, чер кырынга улам-на айыыл чок, улам-на таарымчалыг тайбың байдалдарны тургузарының оруунга депшилгени чедип ап шыдаар бис дээрзинге бүзүрээр мен.

Дашканы:

Мээң чаа өңнүүм — Дарга Брежнев дээш!

Маадырлыг совет улус дээш!

Ядролуг чепсекти эндере бүдүрерин соксадыр талазы-биле бистиң ийи күрүнениң шиитпирлиг күжениишкиннери дээш!— көдүрүп тур мен.

САДЫГЖЫ

Автолавканың чолаачы-садыгжызы Михаил Монгуш-биле арт ажыр, хем кежир аравыста хөөрежип чоруп ор бис.

— Малчыннарның хереглели хөй янзы боору чугаажок. Оларны бараан-биле кайы хире хандырып турар силер, Михаил Чадамович?— деп айтырдым.

— Малчыннарның хереглээр бараанары шынап-ла янзы-бүрү болгулаар. Чижээлээрге, аъш-чем аймаа, ажыл-агыйга херектиг ээр-чүгеш, идик-хеп дээш оон-даа өске. Чоокта чаа Оргу-Шолдуң, Ак-Шаттың малчыннарының чагыын ёзугаар элээн хөй дураннарны апарып саттым. Ылаңгыя чылгычыларга дуран кончуг херек. Малчыннарның чагаан бараанарын бүрүн күүседирин чедип алыры мээң хүлээлгем —дээштиң, ол оруун уламчылап хапты.

Михаил Чадамович 1958 чылда Кызылдың садыг училищезин дооскан. Ол-ла хевээр садыг шугумунда уаүктелиишкин чок ажылдап чорууру бо. Баштайгы чылдарда Сүт-Хөлдүң ажылчын кооперациязынга склад эргелекчилеп, ооң соонда Ак-Даш болгаш өске-даа суурларга магазиннер эргелекчилеп келген. Михаил Монгуш бодунуң мурнунда салдынган планныг сорулгаларын күүседир дээш шалыпчы ажылдап, садып алыкчылар-биле быжыг харылзааны тудуп турар.

Сөөлгү каш чылдар иштинде Михаил Чадамович автолавканың чолаачы-садыгжызынга ажылдап, арт-сыын ажыр аалдар кезип, арбын малдың кадарчыларының чагыгларын күүседип, чугула хереглелдиң бараанары-биле уаүктелиишкин чок хандырып турар. Тодаргайлаарга, шай, таакпы, идик-хеп, аъш-чем, ээр, чүгеш, сүт тыртар машина болгаш оон-даа хөй бараанар ооң автолавказынга доктаамал чорууp. Манчүректиң, Актың, Ак-Даштың, Чечектигниң, Ортаа-Талдының, Оорушнуң малчыннары, Сарыг-Булуңнуң саанчылары М. Монгушту «дугуй кырында магазинниг бүзүреддиг садыгжывыс» дижирлер.

Тургустунган графикти барымдаалап турган, малчыннарны ол эргий кезип, садыглаашкынны кылып турар. Онгу беш чылдың дөрткү чылында 108 муң рубльдиң бараанын саарар дээш күжениишкинниг ажылдап турар. Бирги, ийиги кварталдарда бараан саарарының планнарын 130 хууга күүсеткен.

Малчынар чайын Манчүрекче, чедер оруу шаптараазынныг Чечектигже чайлап үнгүлей бээр, ынчангаш ол үелерде М. Монгуштуң оруу улам уузаар. Амыдыралга хереглеттинип турар бараанарны автолавказын долдур чүдүргеш, дүн-хүнү-биле аалдар кезип, ажылын уаүктелиишкин чок уламчылавышаан, малчыннарның чагыгларын тускай дептеринге бижип алгаш келгеш, дараазында база-ла чаа бараанарны чүдүргеш чоруптар.

Коммунист Михаил Монгуш төлептиг садыгжы. Ажыл-ишчи чолаачы-садыгжыны ажылчын кооперациязының баштаар чери шаңнап, мактап турар. Ол кодээ Совет депутадынга база соңгудуп чораан.

Ооң өөнүң ээзи база-ла садыгжы. Сут-Аксы суурда идик магазинни эргелекчилеп, садып алыкчыларның хереглелин доктаамал хандырып турар. Кайызы-даа садыгжылар Михаил, Наталья Монгуштарның чурттап олурары культурлуг, бажың-балгады арыг-силиг. Ажыл-ижи, ажы-төлүнүң кижизидилгези дээш амыр-дыжыл бодавастар. Ындыг бүдүштүг мөзү-шынарлыг кижилер мактадып турбайн канчаар.

О. БОРАШ.

Депутаттың БУЛУҢУ

ООҢ БРИГАДАЗЫНДА

Галина Ивановна Кошелева 1956 чылдан бээр Хову-Аксында «Тыва кобальт» комбинаттың тудугларынга киржип, суурнуң чаагайжып, сайзыраарынга төлептиг үлүүн киириштирип келген. Ол шеверлекчилер бригадазын организакчы ёзу-биле билдилиг башкарып турар.

Бөдүүн ажыл-ишчи тудугжунуң удурткан бригадазы, бергелер турза-даа ай, квартал, чыл планнарын доктаамал ажыр күүседип келгенинден, мурнакчыларның одуруунга чорууурларның бирээзи апарган. Комбинаттың тудуг участогунда бригадалар арызында калбарган социалистиг чарыштың тиилекчизи бооп, апрель айда тудуг ажылдарының планын 103 хуу күүсеткен. Коллективте он алды тудугжулар шупту бедик мергежилдиг, ынчангаш планның доктаамал күүсеттинип турарының ужуру-даа ында.

Суур Совединиң депутады, мурнакчы бригадир Галина Кошелева бригадазында арга-дуржулгалыг тудугжуларга аныяктарны быжыглаан. Ооң чижээ, бригаданың база бир бедик мергежилдиг кежигүнү Анчымаа Хертек ажылдаары-биле келген аныяктарны күзелдии-биле өөредип, оларга бодунуң арга-дуржулгазын дамчыдып берип турар.

Ук коллективтиң кежигүннери «Хожудап турарлар чок ажылдаар» деп кыйгырыгның негелделеринге дүүштүр ажылдаар дээш бүгү-ле чүүлдерни кылып турар. Олар дузалажып, арызында эп-найыралдыг болуп, хожудап турарларны мурнакчыларның деңнелинге чедирер дээш, тодаргай ажылдарны кылып турар. Моон мурнундаагызынга бодаарга, ажыл шагы үзер чоруктар чок болуп бар чыдар. Ол бригадага арага ижип, ажыл шагы үзер бир шеверлекчи турган. Коллективтиң хуралынга шыңгыы чугаалажып, эш-өөрү чагыг-сүмезин берген соонда ол эттинип, харын-даа мурнакчыларның одуруунда кирген.

Бригадада ажыл-ишке кызымак, ажылдың эки шынары дээш демисежип турар мурнакчылар хөй. Оларга Светлана Дамдын-оол, Валентина Дукур, район Совединиң депутады, коммунист Наталья Нам-Сюрюн, коммунистиг күш-ажылдың шалыпчызы Чечек Дамдын-оол болгаш оон-даа өскелер хамааржыр.

— Бригадиривис Галина Ивановна кончуг кижизиг кижи. Арга-дуржулгазы улуг, организакчы, эптиг-эвдек ажыл-ишчилерниң бирээзи. Ооң-биле ажылдаарга сагыш-сеткилге өөрүнчүг, холдар дыңзыг болур-дур — деп, Н. Нам-Сюрюн чугаалады.

Галина Ивановна Кошелева депутат хүлээлгезин база ак сеткилдиг күүседип, суур Совединиң сессияларынга олуржуп, санал-оналын киирип, соңгукчулар-биле өй-шаанда ужуражып турар. Ооң округунуң чурттакчылары хөй-ниитиниң, суур чаагайжыдылгазының ажылынга идепкейлиг киржип турар. Ол бүгүнү депутат үргүлчү организастажып турар.

К. ХЕРТЕК.

САГЫШ-СЕТКИЛИНДЕН

Чурттакчы чонга бараан болуушкунуң аңгы-аңгы хевирлерин организастаарын экижидер база амыдыралдың культуразын бедидер ажылдарга депутаттар улуг деткимчени берип турар болгай. Советтерниң ажыл-чорудулгаларының ажыктыг болуруунуң, ооң чурттакчы чон-биле арызында харылзаазының быжыгарының чогумчалыы депутат бүрүзү бодунуң округунга идепкейлиг ажылдаарындан хамааржыры чугаажок. Чүге дизе депутат кижи чон-биле эң-не чоок харылзаалыг болуп, чагыгларын, сонуургалдарын, хереглелдерин үргүлчү өөренип көрүп, билип турар болгай. Аңаа көскү чижек кылдыр улус депутаттарының Барлык кодээ Совединиң депутады Александра Сандановна Долуманың арга-дуржулгазын киирип болур. Кодээ Совет депутадынга ол хөй удаа соңгуттуруп, депутат хүлээлгезин бүгү-ле сагыш-сеткилинден кызымак күүседип келген. Барлык кодээ Советтиң округтарындан Александра Сандановнаның 7 дугаар округу дээре ажылдыг деп санаттырар.

Ол округта шупту 27 өг-бүле бар. Депутат А. Долума соңгукчулар-биле быжыг харылзааны тудуп, оларның арызынга кижизидилге ажылын шыңгыы чорудуп, корум-чурум хажыдыкчыларынга, оорларга болгаш арагага сундулуктарга удур дээштиг хемчеглерни чогуур өйүнде ап келгениниң түңнелинде округта ам чаңгыс-даа чурум хажыдыышкыннары чок болуп турар. Бичии-ле четпес чүүл туруп келзе, ону эдип, хемчээн албаан шаанда ол черле оожургавас чаңчылдыг. Хамааржып турары кодээ Советтиң сессияларынга доктаамал киржип, ажыктыг санал-оналдарын үргүлчү киирип турар. Депутат кижи ажыл, амыдыралдың эң-не аңгы-аңгы айтырыгларын билдилиг, шын, дүрген шиитпирлеп билир ужурлуг дээрзин ол кончуг эки билир. Ындыг болган ужурунда корум-чурум үрээшкиннери, ажыл-агыйжы эвес, төтчеглекчи чоруктар, күрүнениң эт-хөреңгизин камгалаарын четпес контрольдаары дээн ышкаш четпестерни Александра Сандановна кажан-даа ооп эртпес.

Өске депутаттар ышкаш, ол даалган ажылынга ээ-харысалгалыг, ынчангаш чедиишкиннерни чедип ап турар. Назы-хары улгадып, пенсияже үнзе-даа совхозунда ажылдавышаан. Ол ам семиртир 151 хаваннарны хүлээнип алган ажаап, азырап турар. Ооң азыралында хаваннарының бир дүн-хүнде немелде деңзизи ортумаа-биле 700-800 грамм чедип турар. Ол ам бо ажылда ужен чыл чедип турар.

А. Долума ийи урууну кижизидип өстүрген ие. Улуг уруу Светлана Күжүгет Бижиктиг-Хая фермазында мурнакчы саанчыларның бирээзи.

Депутат хүлээлгезинге, ажылынга бүгү-ле сагыш-сеткилинден бердингени, идепкейлии, дыңнангыры, бүдүштүү дээш боттарының депутады Александра Сандановна Долуманы соңгукчу чон хүндүлээр болгаш мактаар.

Л. МОНГУШ.

Эрзин районнуң Бай-Даг кодээ Совединиң депутады, «Чаа оруук» совхозтуң хойжузу Анай Балдановна Севилбаа (чурукта солагай талазындан үшкүзү) бо чылдың кыштагдаашкынындан кодан хоюн хүр болгаш менди кыш ажырган. Депутат малдың чаш төлүн камгалап алыр талазы-биле база чедиишкиннерлиг болуп, төрүттүнген бүгү хураганнарны менди доруктурган. Анай Балдановна бодунуң хойжу соңгукчулары-биле доктаамал харылзаалыг болгаш оларның аалдарынга чедип, ажыл-херек, амыдырал чурттал-га дугайында бо-ла чугаалажы бээр.

А. ЗАЙЦЕВТИҢ фотозу.

МАКТАП ЧУГААЛАЖЫР

Өвүр районнуң Торгалыгда автолавка садыгжызы Дежит Дадар Кара-Талдың, Чозаның, Сарыг-Хөлдүң, Хамар-Дөргүннүң ырак-узак малчыннарының күзенчиг аалчызы. Ол 1971 чылда автолавкага садыгжылап кирген. Ажылдап эгелээн баштайгы хүннеринден-не ажылынга кызымаан көргүзүп, кады ажылдап турар эш-өөрүнүң хүндүткелин чедип алган.

Хүлээнип алган ажылынга ак сеткилдиг садыгжы ай, квартал планнарын үргүлчү ажыр күүседип, ырак-узак коданнарда малчыннарның бараан талазы-биле негелде-хереглелин доктаамал хандырып келгеш, мурнакчыларның одуруунче кирген. Онгу беш чылдың 4-кү чылының бирги кварталында бараан саарылгазының планын ол 110 хуу күүсеткен. Ооң автомагазини үргүлчү элбек бараанныг чоруур. График ёзугаар малчыннарга доктаамал барып, оларның чагыгларын күүсетпишаан, хүн бүрүнүң эргежок чугула бараанары-биле хандырып турарынга ырак, чоокта малчыннар өөрүүр. Идегелдиг садыгжызы Д. Дадарның дугайында олар чылыг сөстерни чугаалап турар.

Совхоз төвүнге үргүлчү чедип, оон садыглап алыры биске белен эвес-ле болгай. А автолавка бараанга бистиң негелде-хереглеливисти хандырып турар. Садыгжы чагыгларывысты дептеринге демдеглеп алгаш, дараазында кээрде ыяап эккээр. Ук бараан складта чок болза, ону өске кези-биле солуп, чагыыңар амдызында чогул, оон орнунга мону ап алзыңарза кандыг ирги деп-даа келир. Бистиң киирген чамдык чагыгларывысты Кызылдың садыг баазазындан безин боду барып эккээр, кызымак-ла кижи. Малчыннарның сеткилин черле хомудадып көрбээн, дыңнангыр садыгжывыс дээн үткалыг сөстерни оон адынга бо-ла дыңнап болур.

Мурнакчы автолавка садыгжызы Дежит Дадарның кылган херээнге шак мындыг ак сеткилдиин, кызымаан үнелеп көргеш, чаңгыс чер-чурттугалары ону Өвүр район Совединиң депутадынга ийи катап депшиткеннер. Өвүр райпо баштаар чери ону каш удаа шаңнап, мактап келген. Аңаа тоску, онгу беш чылдарның мурнакчызы деп херек демдектерни тывыскан. Бо хүннерде ол база-ла күжениишкинниг ажылдап турар.

Н. ДАМДЫН.

Статистикадан

ЧАГЫГЛАР КҮҮСЕЛДЕЗИ

Улус депутаттарының чер-чер Советтеринге болган сөөлгү соңгулдалар соонда республиканың районнар, хоорайлар, суурлар болгаш кодээ Советтери соңгукчуларның 1744 чагыгларын күүседири-биле бирги сессияларынга хүлээп алгаш, оларны боттандырар талазы-биле хемчеглерни ажылдап кылган болгаш бадылаан.

Бо чылдың эгезинде турган байдал-биле алырга, соңгукчуларның ол чагыгларының 1190 ажыы азы 68,2 хуузу күүсеттинген. Районнар болгаш Кызыл хоорай Советтериниң депутаттарынга соңгукчулардан кирген 462 чагыгларның 298-и боттанган. Районнарга чагырткан хоорайлар болгаш суурлар, кодээ Советтерниң депутаттарынга 1120 чагыгларны соңгукчулар киирген турган, олардан 792 чагыглар азы 70,7 хуузу күүсеттинген.

Соңгукчуларның чагыгларын күүседиринче доктаамал кичээнгей салып, боттуг хемчеглерни ап, оларны күүседири дээш ажылдарже депутаттарны болгаш чурттакчы чонну идепкейлиг кииириштирип турарындан Мөңгүн-Тайга, Өвүр болгаш Тес-Хем районнарда Советтерниң улус депутаттарынга киирген чагыгларның күүселдези эки болуп турар. Ылангыя Тес-Хем районда Советтерниң депутаттарынга соңгукчуларның киирген 115 чагыгларының 77,4 хуузу күүсеттинген. Соңгукчуларның киирген чагыгларын ёзугаар ол районнуң «О. Шынаа» совхозунуң төвүнге чунар-бажыңны, хлеб быжырар черни, эмнелге пунктузунуң бажыңын, магазинни болгаш ортумак школаның тудуун ажыглалга киирген. «Тес-Хем» совхозтуң төвүнге Культура бажыңын, школа интернадын, ясли-садты туткан.

Соңгукчуларның чагыгларын күүседир талазы-биле айтырыгларны районнарның, хоорайларның, суурларның болгаш кодээ Советтерниң сессияларынга, күүсекчи комитеттер хуралдарынга, доктаамал комиссияларга чугаалажып турар. Оларның хүлээп алган шиитпирлерин болгаш сүмелерин амыдыралга боттандырар талазы-биле немелде хемчеглер алдынып турар апарган.

Ынчалза-даа чамдык чер-чер Советтери болгаш күүскомнары, оларның килдистери болгаш эргелелдери база чагыглар күүселдезин хандырар ужурлуг чамдык бүдүрүлгелер болгаш организациялар чагыгларны чогуур хуусааларында шынарлыг күүседиринче ам-даа кошкак кичээнгей салып турар. Бо чугула ажылче Советтерниң депутаттарын, активчилерни болгаш соңгукчуларның боттарын четпес кииириштирип турарындан чамдык Советтерге кирген чагыгларның күүселдези элээн хожудап турар. Моон уржуундан күүседири-биле хүлээп алдынган чагыглардан 554 чагыглар эрткен чылын күүсеттинмээн. Соңгукчуларның чагыгларын күүседир талазы-биле ажылдарны ылангыя Таңды болгаш Улуг-Хем районнарның Советтериниң күүсекчи комитеттери сула организастаан. Ынчангаш ол районнарның Советтериниң депутаттарынга кирген чагыгларның кезии безин күүсеттинмээн болуп турар.

Соңгукчуларның чагыгларының күүселдези Советтерниң чугула ажылдарының бирээзи. Моон ужурунда оларның бүрүн күүсеттинген турарын дараазында соңгулдааларга чедир ыяап-ла чедип алыр дээш күүселдеде хожудаашкыннарны чайладыр талазы-биле боттуг ажылдарны чер-чер Советтери, оларның күүскомнары дарый алыр ужурлуг.

ОТЧЁДУН ДЫҢНААН

Кур-Чер кодээ Советтиң ээлчеглиг сессиязынга совхозта мал чеми белеткээр механизастаттынган отрядтың удуртукчузу, аныяк депутат Валентин Ооржактың отчёдун дыңнаан. Бригада бо хүннерде 1500 га черге кукурузаны, 1400 га черге мал чеми культураларны тарыырын доозуп, 7000 га черге органиктиг болгаш минералдыг чемиштиделгелерни чашкырган. Ол бригададан бир звено мал чеми культураларының чайгы ажаалдазынче кирер болгаш химиктиг арга-биле бок үнүштерниң ашталгазын чорудар.

В. Ооржактың отряды 1978 чылда 1720 тонна сиген белеткээр тургаш, 2200 тоннаны белеткеп, силос, сенаж салыр планнарын база чедиишкинниг күүсеткен. Бо ажыл-херекке механизаторлар О. Ээрп-оол, Э. Анай-оол, К. Өндар дээш оон-даа өскелер идепкейлиг киржип, сезон нормаларын 150—200 хуу чедирип турар. Бригада 2200 тонна сигенни кезериниң шалыпчы айын чедиишкинниг эрттиргеш, силос, сенаж салырынче организастыг кирерин депутат хүлээйген.

Бригада кежигүннери партком, ажылчын комитеттиң, дирекцияның талазындан чаңгыс эвес удаа шаңнал, мактаалдарны ап келген.

К. САТ.

„ӨСКЕ ЫНДЫГ ЧУРТТУ БИЛБЕС МЕН...“

(Репортаж)

— Москвадан сураглыг артистер келир болгай, оларның концертин көөр билет садып алдың бе?

— Уран чүүлдүң мастерлери бистиң Кызылывыска келирлер, концерт көөрүнге белен сен ыйнаан?— дишкен удур-дедир айтырыгларны найысылалдың улус чыылган черинге каш хонук бурунгаар дыңнап болур турган.

Аалчыларның келир хүнү. Эртенгиниң он шак. Кызыл аэропорту.

СЭКП Тыва обкомунуң, Министрлер Чөвүлелиниң, профоблчөвүлелдиң, СЭКП Кызыл хоорkомунуң болгаш хоорkүүскомунуң удуртур болгаш харысалгалыг ажылдакчылары, радио, телевидениениң болгаш солун черлеринден корреспондентилер өндүр чаагай Саян уунче самолётту эң баштай кым көрүп каар эвес дээнзиг, карак салбайн турлар.

Эзим чериниң эрээн-шокар чечектери дег, тыва национал торгу тоннар кеткилээн кыстар хүндүлүг аалчыларга дириг чечектер тутсурунга белен турлар. Уткуп келгеннерниң хөй кезии-ле холдарында чечектерлиг...

Азияның төвү, чүрээ ак-көк кавай ышкаш тыва чериниң хөрзүнүнден үнген чечектерниң чаагай чыдын чоок кавыже эрес салгын тарадып туру.

Күчүлүг «ТУ-154» бодунуң мөге-шыырак, чараш чаагайын көөргеткензиг, он ийи дугуйларының аайы-биле чылбышаан, уткукчуларының мурнунда туруп алды. Ону магадап көрүп тура, Тываның улустуң чогаалчызы Степан Агбаанович Сарыг-оолдуң «Ужутканның чутаазы» деп хөй чылдар мурнунда бижээн шүлүктеринден мындыг одуруглар бодалымга кирип келди:

«Дээрге ужуп чораан эвес,
Тергиип солун чүвел чонум.
Элдеп-эзин күзел дойлуп,
Эрес-омак, чоргаар апаар».

Дээрге баштай ужуткан тыва кижиниң сеткил-чүрээн хей-аът киирген, ону түрлендирген бо одуругларның алыс утказы ханы, амгы үеде ак-көк кудайлыва улай-улай ужуп турар космонавтыларга ушкажынса дээр изиг күзел кижиге дораан төрүттүнүп келир болду.

Аалчылар ууруктап-суруктап самолёттан үнүп эгеледи. Оларның удуртукчузу, Төп телевидениениң диктору Виктор Иванович Балашовтан журналистер сөс эредивис.

В. И. БАЛАШОВ: — Силерниң каас-чараш оран-чуртуңарга бир-ле дугаар кээп тур бис. Бисти бузулбас найырал чүктеп, каннап турар. Удавас силерниң улуг байырлалыңар —ССРЭ-ниң бузулбас найыралдыг улуг өг-бүлезинге эки тура-биле каттышканыңардан бээр 35 чыл ою болур болгай, аңаа уткуштур мында келген силерниң аалчыларыңар найысылалдың болгаш өске-даа хоорайларның чоңга сурагжаан артистериниң база москвачыларның мурнундан чүректиң ханызындан изиг байырын хүлээп ап көрүңер. Каш-ла минута болгаш бистиң концертивис эгелээр, көрүкчүлерге канчаар бараан болганывысты олар үнелээр ужурлуг.

Хүндүскүнүң 12 шак 30 минута. Тываның хөгжүм-шии театрынга аалчыларның баштайгы концерти болган.

2 шак 30 минута. Совет Тываның 5 чыл ою аттыг стадион. Кижи бажы кизирт. Маңаа аалчылар ийи концерт үндүрер турбуже, билет чок кижилер кара шаар болду.

Стадионга концерт ССРЭ-ниң улустуң артизи, Күрүне шаңналының лауреады Нина Сазонованың совет улустарның чаңгыс эвии, оларның акы-дуңмалышкы найыралын алдаржыткан ыры-биле эгелээн. Улустуң артизи ырын доозуптарга, янзы-бүрү чечектер ооң куспаан дола берди... Стадионда көрүкчүлерниң адыжының даажы саарыглыг хем сагындырып, агааржe ужугуп туру...

Ногаан шыктан бүткен сценада Белоруссияның сураглыг эстрада артистери Эдуард Соболев биле Мария Лупкая боттарының национал хептерин кедип алган, национал танцызын теве бердилер. Бөгүн оларның сагыжынга оларның чаңгыс чер чурттуу, Белоруссияның улустуң шүлүкчүзү Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры Петрусь Бровканың Тывага чорааш бижээни «Саян ашкаш»... деп шүлүүнден мындыг одуруглар черле кирген боор.

«Хүнге тодаан хүрең арны
чазык, чаагай
Хүлүмзүрээн тыва улус аалдарынче
Хову чериниң изиг өйде ээреми дег
Ховар, байлак сеткил-биле
чалап турду.
Утказы улуг, ужуражыг,
хөөрежиигни
Уттуптарын кым-даа кижи
кайын сактыр.
Азияның төвү, чүрээ Тыва
черде
Арыг, шынчы өңнүктерге
чоргаараар мен».

Дөрт напияның төлээлери— Бүгү-эвилел конкурузунуң лауреаттары — «Хүлүмзүрүг» деп ансамбльдиң артистериниң күүсеткен ырларын көрүкчүлер үзүктел чок адыш часкаашкыны-биле үдедилер.

Делегейде кара чаңгыс цыган театр Москвада «Ромэн» театр болур. Ооң артизи Виктор Седновтуң уяранчыг ырларының аялгалары сагыш-сеткилче мурнуп хунаажып кирип тургаңзыг болду.

Аныяктарның болгаш студентилерниң Гавана хоорайга болган XI Бүгү-делегей фестивалының лауреады Людмила Лесниченкоуң клоун боол ойнап тура көргүскен янзы-бүрү аваангыр, нарын шимчээшкиннерин көрүкчүлер магадаан.

1979 чылда Ленинград хоорайга болуп эрткен эстрада артистериниң лауреады Ия Арадованың «Дүрген дуза чедирер черден» деп юмор, сатиралыг чутаалары онза солун болган. Артист пионерлерниң тудускан боодал-боодал чечектерин үш хар үези тыва оолчугашка куспактадып берди. Делегейниң уруглар чылында ол чаштарга аас-кежикти күзээни илдең.

Бүгү-эвилел конкурузунуң лауреаттары Юрий Королёв биле Римма Казакова олар— балет артистери. Оларның күүсеткени «Эрги танго» көрүкчүлерниң эң-не улуг үнелелин чаалап алган.

Делегей конкурстарының тиилекчилери Николай, Татьяна Белоусовтарның чадагтергеге көргүскен уран мергежилин муң-муң көрүкчүлер тергиин улуг сонуургал-биле үдээннер.

Келир чылын бистиң эргип четпес Төрээн чуртувустуң найысылалы — Москвага болур «Олимпиада-80-ге» уткуштур ак-көк Тываның найысылалы — Кызылга болган уран чүүлдүң мастерлериниң бо байырлыг концертинге «Ингури», «Диалог», «Экспресс» деп ыры-хөгжүм ансамбльдери, Москваның, Ленинградтың болгаш өске-даа хоорайларның чонда сурагжаан театрның болгаш кинонуң артистери киришкен.

Бистиң аалчыларывыс — уран чүүлдүң алдарлыг мастерлери хүннээректиг Тываның найысылалынга хүнде дөрт концерт үндүргеш, ээп чорупканнар.

Концерт төнүп турда, Төрээн чурт дугайында кайгамчыктыг ырның мындыг одуруглары чүректерни хей-аът киир чаңгыланып турду.

«Эргип четпес арга, хову,
хемниг
Өскен, төрээн чуртум дег
делгем
Эрге-шөлээ бүргеп чаптып
турар
Өске ындыг чуртту билбес
мен»

Төрээн чурт, акы-дуңмалышкы чорук, келир үе дээрге бир демниг совет кижилерниң бузулбас найыралының тодаргай бир херечизи— уран чүүл мастерлериниң биске үндүрүп берген концерттериниң утка-шынарындан илереттинип келир.

База катап ужурашкыже, байырлыг өңнүктер!— деп удур-дедир солушкан сөстер кулактарда чаңгыланып, чүректерде сиңниге берген.

М. ДОРЖУ.

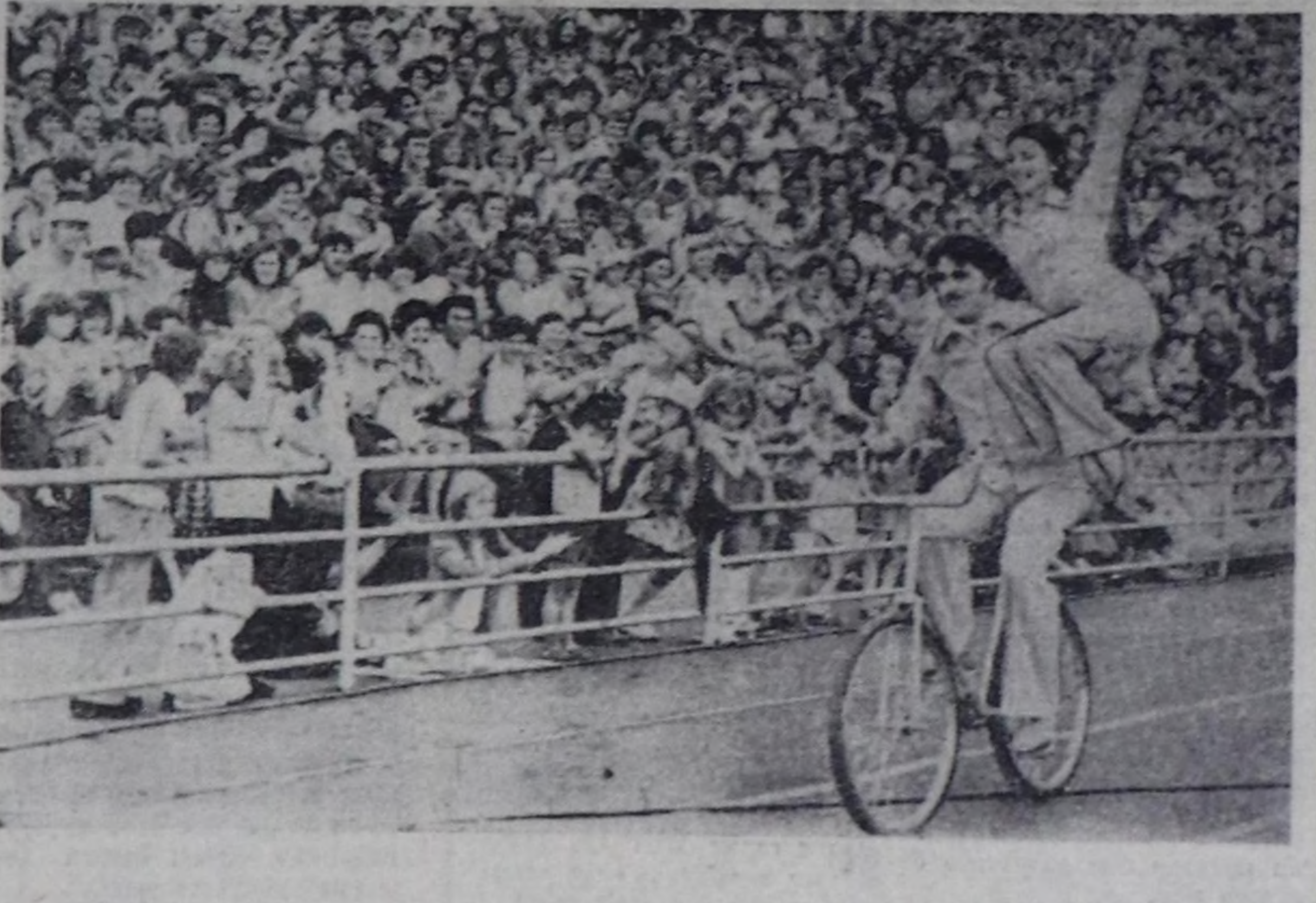

ЧУРУКТАРДА: ССРЭ-ниң улустуң артизи Н. Сазонова (үстүнде), артист Л. Коневский (ортузунда) болгаш цирк артистери Николай биле Татьяна Белоусовтар күүселде үезинде.

А. ЗАЙЦЕВТИҢ фотолары.

БАШКЫ ДЮРАННЫҢ ХҮН ДЕМДЕГЛЕЛИ

Куштуг холдарлыг бедик Гастон Дюран бо чүс чыл-биле чажыт. Мурнунда лицейге ол күш-культура башкылап чораан, ам шагда-ла пенсияже үнген, ынчалза-даа күш-ажыл кылбайн чурттаарын бодавас, аныяктарга ынак, чаа кижилер-биле күзелдии-биле таныжып ап чоруур. Дюраннар төп Францияга улуг эвес Бург-ан-Бресс хоорайжыгашта чурттап турарлар. Бистиң ниити өңнүктеривис ооң-биле мени аңаа таныштырып каан.

— Силерниң чуртуңарга эң баштай мен 1925 чылда чораан мен. Ийе, ийе, 1925 чылда! Аян-чорук меңээ уттундурбас солун болган. Адыр, мен силерге бодумнуң хүн демдеглелдерим көргүзейн — деп бажыңның ээзи меңээ чугаалады.

Дюран саргара берген эрги альбомну эккелди. Ында «Россияже аян-чорук, 1925 чылдың август—сентябрь» деп бижип каан болду. Иштинде бичии хол үжүү-биле бижээн арыннар болгаш адыш чарты хире хемчээлдиг эрги фоточуруктар бар болду.

Дюран ССРЭ-же 38 бельги, немец болгаш француз башкылардан тургускан бөлүк-биле кады чорупкан. Оларның аразында янзы-бүрү профэвилелдерниң болгаш партияларның төлээлекчилери — социалистер, демократтар, коммунистер бар болган.

Шецин деп порт. Аңаа ол бөлүк Ленинград баар садыг суднозунга олурупкан. «Россияга бисти чүү манап турарыл? Элээн каш кижи коммунизмге бүзүреп турарын, а арткаңнары чигзинип турарын илереткеннер»—деп, Дюран бижээн. Ийе, ындыг көөр хөөн чок чорукту, ындыг магадаашкынны болдуруп турар чуртту кижи боду көөр ужурлуг». Ленинградка хөй кижи уткуп келген, митинг болган, кызыл лозуңнарда: «Россия дугайында шынны билип алыр дээш чедип келген эштерге байыр чедирип тур бис!» деп бижээн болган. «Ынчаар ужуражыр боор деп бодавайн чораан мен»— деп, мегудээнинден агара берген арынныг бельги кижи чугаалаан.

Ооң соонда Путилов заводунга, школаларга, клубтарга ужуражылышкыннарга, уруглар садтарынга, ажылчыннар бажыңнарынга чорааннар. 1917 чылда хоорайның чүгле чаңгыс библиотеказы 130 муң номну номчукчуларга берген. Хөй болуушкуннарлыг ол дүрген үеде кым номчуп күш четтигер турганыл? Дөрт чыл эрткен соонда ол-ла библиотекадан номчукчулар 514 муң номну алганнар. 1925 чылда баштайгы сан-түң-биле алырга, 900 муң хире номну берген — деп, аалчылар демдеглээннер.

Петергофтуң үш фоточуруктары. «Хааннарның мурнунда чайын чурттаар черин бо хүн Ленинградтың уругларынга чайгы школа болгаш кайгамчык музей болдурупкан. Улуг чараш парктыы дыштанып селгүүстээннер долган».

Август 15. Москва. Заводтарның болгаш спорт ниитилелдериниң төлээлекчилери аалчыларны вокзалга уткуп алган. Владимир Ильич Ленинниң Мавзолейи. Революция музейи. Профэвилелдерниң удуртулгазы-биле ужуражылышкын.

«Россияга сонуургалдың өзүп турары тергиин эки. Бисте база-ла частырыглар бар болбайн аан. Ынчалза-даа ак сеткилдиг болуңар. Чуну кылып четтигипкенин бисти үнелеп көрүңнер. Бистиң дуржулгавыс бүгү чурттарга ажыктыг болур»— деп, чырыдылышкын ажылдакчыларының профэвилелиниң төлээлекчизи даштыкы башкыларны хүлээп ап тура чугаалаан.

Фоточуруктарда Кремль, ооң херимнерин дургаар салган калбак даштар, чаңгыс борбак машинаның доозуну, элээш кижилер көстүр... Москвачылардан ам ол үени кым сактып чоруурул?

Өөредилге, культура, медицина уругларны кижизидер талазы-биле чурттуң күжениишкиннери Дюранны болгаш ооң кады чораан өөрүн кайгаткан. Москваның кондитер фабрикаларының биргээзиниң 28 харлыг директору аалчыларга чүве чугаалааш мынча дээн: «Барыын чуктуң парлалгазының биске хамаарыштыр кылып турар мегезинге бүзүревеңер деп боттарыңарның чаңгыс чер-чурттугларыңарга чугаалаңар. Бис социализмни тургузуп эгелээн бис, хүн келген тудум бистиң амыдыралывыс улам экижип турар, бис аас-кежиктиг болгаш хостуг бис деп, оларга чугаалаңар. Бир эвес олар революция үндүрерин күзээрлер болза, олар баштай пролетариатты каттыштырар ужурлуг деп албан-биле чугаалаңар...»

Ол сөстер ам безин чөптүг-ле болгай.

Чаа делегейниң боттуг чүүлдери-биле таныжып чораан 38 башкының оруу Тула, Ясная Поляна, Харьков, Крым, Киев, Саратов таварып эрткен. Сентябрь 11-де олар дедир чаныпканнар. Француз можудан келген күш-культураның бөдүүн башкызы орус революцияның ханы шынының дугайында бодал-биле чаа өңнүктериниң адрестерин ап алгаш чанып чорупкан. Оларның-биле ол үр чылдар дургузунда чагаалажып келген. Чөөн чүкте улуг чурттуң, ооң улуг ажыл-херектериниң дугайын французтарга чугаалап бээри-биле бодунуң шыдаар бүгү чүүлдерин кылыр деп ол шиитпирлеп алган. Бодунуң ол шиитпиринге ол бүгү назынының дургузунда шынчы боп келген. Школага-даа, «ССРЭ-ниң өңнүктериниң ниитилелинге-даа», Коммунистиг партияны тургускан хүнүнден бээр ооң кежигүнү боп келгеш ооң хүрээлеңинге ажылдап тургаш, бодунуң шиитпиринге шынчы боп келген. Делегейниң ийиги дайынының чылдарында макилерниң хүрээлеңинге төп Францияның дагларынга партизаннап тургаш-даа ол ындыг чораан.

— 1925 чылда бисти эш Луначарский хүлээп алган. Кандыг бергелерни ажып эрткенинин дугайын, кандыг бергелерни ам ажып эртер ужурлуун дээрзин болгаш тергиин эки келир үениң дугайын кымга-даа чигзиниг артпас кылдыр ол чугаалап берген. Ол шын болган. Мен силерге 1970, 1972, 1974, 1977 болгаш 1978 чылдарда чораан мен. Бүгү болган өскерлиишкиннерни бодум көрдүм...

Гастон-биле байырлажып турумда мээң француз өңнүүм мынча деп чугаалады: «Ол дыңнап турда силерниң чуртуңарга удур чаңгыс-даа сөс чугаалап болбас. Бисте Дюран деп фамилия эң-не нептереңгей, бис ону ниитизи-биле бүгү французтарга хамаарыштыр ажыглап турар бис. Россияда Иванов деп фамилия ышкаш аан. Ындыг болганда Дюран силерниң-биле-дир».

А. ИГНАТОВ,
ПМА-ның тускай корр.
Париж.

ТЕЛЕВИДЕНИЕ

ИЮНЬ 20-ДЕ

БИРГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

10.00—«Үе». Информастыг программа. 10.40—Эртенги гимнастика. 11.05—«Кино аянчоруктар клуву». Дамчыдылганы Ю. А. Сенкевич чорудар. 12.05—Концерт. 12.20 — Киноэпопея. «Ада-чурттуң Улуг дайыны». 13-кү фильм— «Украинаны хостааны». 13.10 —«Улустуң чогаадылгазы». Телетайылбырлал. 13.55—Медээлер. 14.00—16.00—Чапсар. 16.00 — Медээлер. 16.20 — «Мээң кур черим». Документалдыг телефильм. 17.25 — РСФСР-ниң алдарлыг артизи А. Данилов ойнаар. 17.45— «Кылыр болгаш билир бол». Аныяк техниктерге дамчыдылгага Совет Эвилелиниң Маадыры, ССРЭ-ниң ужудукчу-космонавтызы В. Д. Зудов киржир. 18.30—«Орус чугаа».

КЫЗЫЛДАН

19.00—Телемедээлер. 19.15— «Азия диптиң төвүнде». Дамчыдылга. 19.50—«Хуу харысалгалыг». Документалдыг фильм. 20.00—Телемедээлер. 20.10—Чарлалдар.

МОСКВАДАН

20.15—Бөгүн делегейде. 20.30 — «Орленок» телестудияның аныяк корреспондентилериниң ССРЭ-ниң МЭА-ның корреспондент-кежигүнү хирург С. Я. Долецкий-биле ужуражылышкыны. 21.25 — Делегейниң уруглар чылынга. «Шок болгаш Шер». Уран-чечен телефильм. 22.30 —«Үе». Информастыг программа. 23.05 — 00.10—Латвия ССР-ниң операның болгаш балеттиң Күрүнениң үлегерлиг театрының 60 чылы. Ригадан дамчыдылга.

ИЙИГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

19.00—«Аныяктарның адрестери». 20.00 — «Шуптузун билип алыксаар мен». Киножурнал.

КЫЗЫЛДАН

20.15—21.35—«Казыргы дүне эгелээр». Уран-чечен телефильм.

агаар

Кызылдың агаар станциязының дыңнадып турарын ёзугаар алырга, бөгүн республикага болгаш Кызылга булуттаар, чаъс чагбас. Хаттың дүргени секундада 5—12 метр чедер. Агаарның температуразы республикага 26—31, чамдык районнарга 19—24, Кызылга 28—30 градус изиг болур.

Автооруктарга көстүрүгзи.

Редакторнуң оралакчызы
К. К. САТ.

КИНО

ИЮНЬ 20-ДЕ

«НАЙЫРАЛ»: «Робин Гудтуң ээп келгени» 9.30, 11.20, 13.10, 15.00, 16.50, 18.40, 21.00 шактарда.

«ПИОНЕР»: «Чүс муң «Мен». «Эрги паровозтуң ужуралдары» 10.05, 11.45, 13.25, 15.05, «Дүрген чалалга» 16.45, 18.45, 21.15 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Ынанынышкын сылдызы» 15.00, 17.30, 20.00 шактарда.

«ВОСТОК»: «Угааныг эдилелдер» 14.30, «Элбек алдын» 16.20, 18.10, 20.00 шактарда.

«ЧАЙГЫ»: «Өжээн болгаш хооййлу» (2 сериялыг) 12.00, 15.00, 18.00 шактарда.

ӨӨРЕНИРИН КҮЗЭЭННЕРГЕ

БАЛГАЗЫННЫҢ № 2 КӨДЭЭНИҢ ОРТУМАК ПРОФТЕХУЧИЛИЩЕЗИ 1979-80 өөредилге чылында өөреникчилер хүлээп алырын чарлап тур.

Үш чыл хуусаалыг өөредилгеге 8 класс дооскан, 15 хардан өрү назылыг оолдарны болгаш кыстарны дараазында тускай эртемнерге хүлээп алыр: 1. Тракторист-машинист (слесарь-септекчиниң болгаш автомобиль чолаачызының ажылын күүседип билир калбак профильдиг).

Чаңгыс чыл өөредилгелиг хуусаага 16 хардан өрү назылыг оолдарны болгаш кыстарны дараазында тускай эртемнерге хүлээп алыр:

1. III класстың тракторист-машинизи. 2. Мал фермаларының электромонтёр мергежилдиг механизатору.

Өөреникчилерни аъш-чем-биле, идик-хеп-биле, тускай хеп-биле, стипендия-биле, ниитиниң чуртталга бажыны-биле хандырар.

Үш чыл хуусаалыг салбырны доосканнарга профессия чедип алганының дугайында диплом-биле кады ортумак эртемниң дугайында аттестатты тыпсыр.

Өөренирин күзээннер директорга билдириишкин бижээш, дараазында документилерни кожар: эртемниң дугайында аттестат азы херечилел (боду-биле), төрүттүнгениниң дугайында херечилел азы учёттан үндүр бижээн паспорт, чурттап турар черинден шынзылга, № 286 майык ёзугаар эмчи шынзылгазы, 3 х 4 см хемчээлдиг үш фоточурук, совхозтан азы бүдүрүлгеден өөредирип-биле чоруткан бижик.

Училищеге кирериниң шылгалдазы чокка хүлээп алыр.

Өөредилге сентябрь 1-ден эгелээр. Документилерни август 30-те чедир хүлээп алыр.

Айтырыгларны дараазында адресче чорудар: **Таңды район, Балгазын суур, КПТУ-2. Телефоннар 1-48, 2-42, 2-44.** 18.40, 20.30 шактарда.

КЫЗЫЛДЫҢ МЕДИЦИНА УЧИЛИЩЕЗИ 1979—80 ӨӨРЕДИЛГЕ ЧЫЛЫНДА ФЕЛЬДШЕРЛЕР САЛБЫРЫНГА (өөренир хуусаазы 2 чыл 6 ай) болгаш сестралар салбырынга (өөренир хуусаазы 1 чыл 10 ай) сургуулдар хүлээп алырын чарлап тур.

Билдириишкиннерни август 14-ке чедир хүлээп алыр. Кирерин күзээннер орус дылга (сочинение — диктант), химияга (аас-биле) шылгалда дужаар.

Директорга билдириишкинге ортумак эртемниң дугайында аттестатты (боду-биле), 286 майык ёзугаар медицина шынзылгазын, 3×4 см хемчээлдиг 6 фото-чурукту, күш-ажыл дептеринден ушта бижилгени, өг-бүлезиниң составының болгаш ада-иезиниң шалыңының дугайында шынзылгаларны кожар. Паспортту боду эккеп көргүзер.

Август 22-24-те сургуулдарны хүлээп алыр.

Училищеге киргеннерни ниити үндезинге стипендия-биле хандырар, херееглеп турарларга ниитиниң чуртталга бажыңын бээр. Айтырыгларны дараазында адресче чорудар: **Кызыл хоорай, Кечил-оол кудумчузу, 2, медицина училищези. Телефоннар 2-10-28, 2-41-19, 2-31-44.**

КЫЗЫЛДЫҢ МЕДИЦИНА УЧИЛИЩЕЗИ 1979—80 ӨӨРЕДИЛГЕ ЧЫЛЫНДА МЕДИЦИНА СЕСТРАЛАРЫНЫҢ КЕЖЭЭКИ САЛБЫРЫНГА СУРГУУЛДАР ХҮЛЭЭП АЛЫР. Өөренир хуусаазы 3 чыл.

10 класс доосканнарны болгаш Кызылда чурттап турарларны хүлээп алыр.

1979 чылдың сентябрь 1-ден эгелеп хоорайның эмнелге-профилактика албан черлеринде ажылдап турарларга өөредилгени эгелээр. Кежээки салбырга кирерин күзээннер директорга билдириишкин бижээш, дараазында документилерни кожар: билдириишкин, ортумак эртемниң дугайында аттестат, күш-ажыл дептериниң хоолгазы, 3×4 см хемчээлдиг 6 фоточурук, паспортту боду көргүзер.

Документилерни июнь 1-ден август 14-ке чедир хүлээп алыр. Киреринниң шылгалдаларын август 1-ден эгелеп чорудар. Бадык камгалалының албан черлеринде санитаркалар боол ажылдап турарларны баштай хүлээп алыр.

Айтырыгларны дараазында адресче чорудар: **Кызыл хоорай, Кечил-оол кудумчузу, 2, медицина училищези, Хүлээп алыр комиссия.**

Тываның көдээ ажыл-агыйы техникуму 1979-80 өөредилге чылында шуут болгаш бот-өөредилгелиг салбырларга өөреникчилер хүлээп алырын чарлап тур.

Шуут өөредилгелиг салбырга өөренир хуусаазы:

агрономия салбырынга — 2 чыл 6 ай (10 класс доосканнарга), зоотехния салбырынга—2 чыл 6 ай (10 класс доосканнарга), ветеринария салбырынга—2 чыл 6 ай (10 класс доосканнарга), бухгалтер учеду салбырынга—2 чыл 10 ай (8 класс доосканнарга), көдээ ажыл-агый механизациязы салбырынга—2 чыл 10 ай (8 класс доосканнарга). ветеринария салбырынга—3 чыл 6 ай (8 класс доосканнарга).

Бот-өөредилгелиг салбырга өөренир хуусаазы:

зоотехния салбырынга — 4 чыл 6 ай, көдээ ажыл-агый механизациязының салбырынга—4 чыл 11 ай, бухгалтер учеду салбырга—3 чыл 10 ай, агрономия салбырынга—4 чыл 6 ай.

Техникумга кирериниң шылгалдаларын чедиишкинниг дужааган долу эвес ортумак (8 чыл) эртемниг азы ортумак школа дооскан эр, херээжен ССРЭ хамаатыларын хүлээп алыр. Шуут өөредилгелиг салбырга 30 чедир харлыгларны, бот өөредилгелиг салбырга назы-харын барымдаалавайн өөредир.

Техникумга Ада-чурттуң Улуг дайынының киржикчилерин, ниити билиг школазын доозуп тура мактал бижик-биле, алдын азы мөңгүн медальдар-биле шаңнатканнарны, а ол ышкаш ортумак профтехучилищени доозуп тургаш макталдыг дипломнарлыгларны, совхозтарның болгаш көдээ ажыл-агыйның өске-даа бүдүрүлгелеринден 3 дугаар майык ёзугаар өөредири-биле чорутканнарны, өөредилге черинге шилип алган профессиязын ёзугаар практиктиг ажылга 2 чылдан эвээш эвес үе дургузунда ажылдааннарны, Чепсектиг күштерден халашканнарны баштайгы ээлчегде хүлээп алыр.

Кирерин күзээннер директорга билдириишкинин бижээш, шилип алган профессиязын айыткаш, дараазында документилерни кожар: сес чыл азы ортумак эртемниң дугайында документ (боду-биле), 286 дугаар майык ёзугаар эмчи шынзылгазы, күш-ажыл дептеринден ушта бижилге (кадрлар килдизиниң начальниги азы бүдүрүлгениң удуртукчузу шынзыктырар), 3 дугаар майык ёзугаар өөредири-биле чоруткан бижик, 3×4 см хемчээлдиг алды фоточурук; өөредилге черинге келгеш төрүттүнгениниң дугайында херечилелди азы паспортун, шериг биледин азы киир бижидилге дугайында херечилелди боду көргүзер.

8 класс доосканнар орус дылга (диктант), математикага (аас-биле) кирериниң шылгалдазын дужаар. 10 класс доосканнарны орус дылга болгаш литературага (сочинение), химияга (аас-биле) кирериниң шылгалдазын дужаарга ветеринария, агрономия, зоотехния салбырларынга 2 курска хүлээп алыр.

Билдириишкиннерни 1979 чылдың июнь 1-ден июль 31-ге чедир хүлээп алыр. Кирериниң шылгалдаларын август 1-ден 20-ге чедир чорудар. Өөреникчилерни техникумга август 21-ден 24-ке чедир хүлээп алыр.

Хүндүскү салбырга хүлээп алганнарны ниити үндезинге стипендия-биле хандырар.

Өг-бүлезиниң материалдыг байдалының дугайында шынзылга ёзугаар совхозтарның тыва ажылчыннарының уругларын күрүнениң долу хандырылгазынга хүлээп алыр.

Техникумнуң адреси: Кызыл хоорай, Ленин кудумчузу, 5, телефоннар 2-55-93, 2-36-04, 2-43-09.

Редакцияның адрези:

Кызыл. Щетинкин-Кравченко кудумчузу, бажыы № 3, ТЕЛЕФОННАРЫ: Редакторнуң 2-24-63. редакторнуң оралакчыларының 2-35-24, 2-31-75, харысалгалыг секретарьның 2-23-35. секретариаттың 2-23-35. партийжи амыдырал болгаш совет тургузуг килдистериниң 2-37-13. пропаганда килдизиниң 2-31-75. культура килдизиниң 2-23-54. көдээ ажыл-агый килдизиниң 2-21-47, үлетүр килдизиниң 2-22-64, чагаа килдизиниң 2-41-27. информация килдизиниң 2-20-60. корректорларның 2-27-41. бухгалтерияның 2-12-45. солун келбейн барганда 2-32-75 телефонче долгаар.

Тираж 16555. Чагыг № 1041.

СОЛУН НЕДЕЛЯДА
6 КАТАП ҮНЕР

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садыының талазы-биле эргелелдиниң типографиязы (Кызыл, Щетинкин болгаш Кравченко кудумчузу, бажыы № 1).

ТС—00546.